

De Twee Kwartieren

Genealogisch tijdschrift voor Kempen- en Peelland

Bronnen in Groningen:
huwelijkscontracten

Van Kalken, voor al uw vaandels
en kazufels deel 3

Paleografie: het lezen van
Duitse documenten (Deel 6)

Mijn genealogische zoektocht
van bierviltje tot het
"splintertje" deel 3

Inhoudsopgave

3	Van de voorzitter	43	Bibliotheek aanwinsten boeken
4	Bestuur en bestuursvergaderingen	45	Het spoor bijster
4	Cursussen in 2021, afdelingsbibliotheek en lezingen	46	Publiceren in De Twee Kwartieren
7	Mijn genealogische zoektocht van bierviltje tot het "splintertje"deel 3	47	Bestuur van de afdeling Kempen- en Peelland
11	Paleografie: het lezen van Duitse documenten (deel 6)	47	Voor ondersteuning en advies
13	Bronnen in Groningen: huwelijkscontracten	47	Mutaties ledenlijst
25	Van Kalken voor al uw vaandels en kazuifels deel 3	47	Digitaal zoeken in en om onze regio
41	Paleografie: het lezen van Duitse documenten (deel 6) de transcriptie		

Copyright © 2021 NGV-afdeling Kempen- en Peelland

Overname van artikelen in overleg met de redactie met bronvermelding.

Niet ondertekende stukken worden gepubliceerd onder verantwoordelijkheid van de redactie.

Kopij voor het volgende nummer inzenden voor **1 mei**

Voor informatie of voor het plaatsen van een advertentie neemt u contact op met de redactie.

Redactieadres: e-mailadres: redactie-kpl@ngv.nl postadres: Langakker 29 5283 TE BOXTEL

VAN DE VOORZITTER

*In het stinkend Waterstraatje,
op den tochtgen Mortelhoek,
houden snuffelaars hun praatje,
wachtend op 't gevraagde boek.*

*Dan gaan zij weer ijvrig speuren
in een schepenprotokol.*

*-D'ambtenaars maken met hun zeuren
over puzzels d'uren vol.*

Anton Neggers

In de Waterstraat in 's-Hertogenbosch bevond zich eertijds het Rijksarchief voor Noord-Brabant (het gebouw staat er nog steeds). De bovenstaande regels vormen het begin van het gedicht S...S...S... STILTE! van de dichter Paul Vlemminx, het synoniem van Ferdinand Smulders, befaamd paleograaf en heemkundige. Smulders (hij ontleende zijn synoniem aan een van zijn voormoeders) schreef ze als protest tegen het beleid van drs. Elizabeth Helena Korverzee, rijksarchivaris, die onder andere een stiltegebod in de studiezaal uitvaardigde. Korverzee, een kranige Friezin, kon in de ogen van Smulders en de andere vaste bezoekers van de studiezaal weinig goed doen en hij schreef maar liefst tien gedichten om zijn ongenoegen te uiten.

Het ongenoegen van vandaag over de coronaregels die in

Den Haag worden uitgevaardigd kan zich waarschijnlijk ook beter uiten in protestgedichten dan in plunderingen.

Feit is dat een bezoek aan het archief iets lijkt uit een ver verleden. Gelukkig is er internet, dus echt stil komt ons onderzoek niet te liggen. Als gevolg van de coronamaatregelen zijn ook fysieke bijeenkomsten van onze afdeling nog steeds niet mogelijk. We doen er van alles aan om het contact met u te blijven onderhouden en zelfs om activiteiten gewoon door te laten gaan, zij het dan digitaal. Het webinar (circa 300 views), de nieuwjaarsboodschap (90 views) en de lezing (138 views) worden druk bezocht en blijken uw reacties gewaardeerd. En misschien hebt u ook al eens op onze facebookpagina gekeken. Met deze extra dikke De Twee Kwartieren hopen we dat u de ergernissen van de lockdown en de avondklok weer even kunt vergeten. En hopen op betere tijden, waarin we weer met andere mensen echte archieven kunnen bezoeken.

Stilte heerst voort in d' archieven.

Schoenen uit! loop op uw teen!

*Hoest niet meer, om te gelieven
oude mummies van voorheen.*

uit het generaliteitsland...

BESTUUR EN BESTUURSVERGADERINGEN

Het Bestuur vergadert op 15 april en 20 mei 2021.
Heb je onderwerpen waarvan je wilt dat het Bestuur die

bespreekt, stuur die dan naar de [secretaris](#).

CURSUSSEN IN 2021, AFDELINGSBIBLIOTHEEK EN LEZINGEN

De cursuscoördinator is het bestuurslid [Ria van Dingenen](#) (2de secretaris).

Het maximum aantal deelnemers voor een cursus is 10, de cursus gaat door bij minimaal 7 deelnemers. Het maximale aantal deelnemers aan een workshop is gesteld op 15, met een minimum van 10.

Het cursusbedrag is gebaseerd op het kostendekkend zijn van een cursus. Niet-leden betalen een toeslag. Na aanmelding krijgen de deelnemers bij de bevestiging een cursuscode. Als het minimum aantal deelnemers bereikt is, krijgt u nader bericht over de betaling en dergelijke.

Betalingen via **NL73 INGB 0589 6198 02** ten name van Penningmeester NGV; vermeld altijd minimaal **KPL** en de [cursuscode](#).

IJs en corona dienende starten we het najaar met de volgende cursussen:

Aldfaer I KPL-lid € 37; niet-lid € 55) voor beginners op donderdag 13.30 - 16.30 uur. Zaal 3 op 11, 18 en 25 november

ALDFAER

Paleografie (KPL-lid €51; niet-lid €75) geef aan: beginners of gevorderden; het grootste aantal telt.

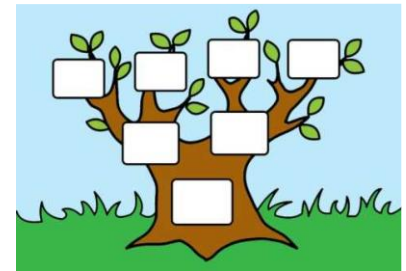
Maandag 13.30 - 15.30 u Zaal 4 op 27 september, 4, 11, 18, 25 oktober en 1 november

Genealogie I (KPL-lid €29; niet-lid €44)

voor beginners op dinsdag 14.00 - 16.30 uur. Zaal 5 op 7, 14 en 21 september

Je kunt je belangstelling voor deze cursussen alvast ook via het [secretariaat](#) duidelijk maken. Dan word je als een der eersten door de cursuscoördinator geïnformeerd.

S			T		
S	B	T	T	T	T
Sigmon			Chenis		
S. v. 8.			2. C. C. T.		
Practien			Phomas		
Overvige			Dir		
Dunoy			Chijp		
Samid			D. waer		
Chaplinfor			L. J. Dandit		
Salin hof			Ch. J. J. J.		
Dezigt			Ch. J. J. J.		
Ch. J. J. J.			Ch. J. J. J.		
Ch. J. J. J.			Ch. J. J. J.		
Ch. J. J. J.			Ch. J. J. J.		

Bibliotheek

Een aantal leden heeft nog boeken in huis. Inleveren in 't Trefpunt is voorlopig niet mogelijk. Neem alsjeblieft contact op met de [bibliothecaris](#). Eventueel kunnen boeken bij bestuursleden in de buurt afgegeven worden.

Het zoeken naar boeken gaat als volgt: ga naar de NGV-site www.ngv.nl. Kies voor de linker tegel Digitale Collecties en klik op **Collecties**. Klik op de knop **Catalogus KPL**.

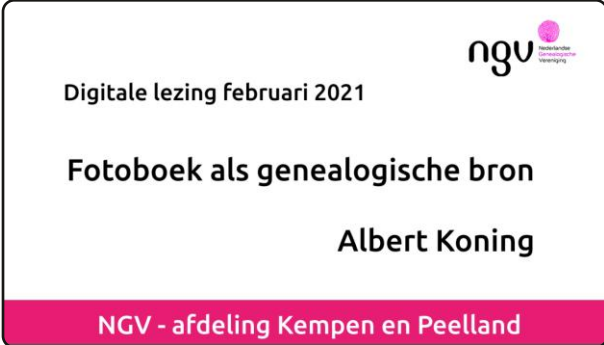
Vervolgens in het menu **Zoek** onderaan de gegevens invullen. Je kunt ook de zoekfunctie Zoek rechtsboven gebruiken.

Lezingen

De lezing van februari 2021 werd geheel digitaal verzorgd door ons lid Albert Koning over het fotoboek als genealogische bron. Hij laat hierin zien hoe je met de foto's uit je albums een boek met tekst en foto's kunt maken dat je als verslag van je leven kunt meegeven aan je nazaten.

U hebt hierover al een mailing gehad met de aankondiging en de link om hem digitaal te volgen.

Op dit moment is de lezing reeds 140 keer door leden van onze afdeling bekeken. Voor onze afdeling is dit een succesvol experiment geweest, maar met veel vallen en opstaan. Hier hebben we veel van geleerd. We gaan hier mee door in de coronatijd en mogelijk gaan we er daarna toe over om elke lezing op lezingavonden ook op te nemen

Digitale lezing februari 2021

Fotoboek als genealogische bron

Albert Koning

NGV - afdeling Kempen en Peelland

en later onze leden digitaal aan te bieden.

Tot uiterlijk 9 maart 2021 is door klikken op onderstaande link de nog lezing te zien en te horen.

<https://youtube.com/watch?v=VtJfX6JjkLw>

Uit de Bestuursvergadering 18 februari 2021

De lezing van 9 maart 2021 zal in elk geval **niet** doorgaan in 't Trefpunt. Het Bestuur en de Evenementencommissie proberen omstreeks die datum weer een digitale lezing te organiseren.

Over de lezingen van 13 april (volgend op de ALV) en 11 mei 2021 is het Bestuur niet optimistisch.

De AfdelingsLedenVergadering (ALV) van 13 april 2021 van 19.30-20.00 uur zal net zoals die van oktober op een **schriftelijke** manier (per e-mail) gehouden worden. Agen-

dapunten zijn onder andere een woordje van de voorzitter, het Jaarverslag 2020 (inclusief het financiële jaarverslag) en het reglementair aftreden van Astrid Magielse. Van tevoren ontvangt u nogmaals het Jaarverslag 2020.

Nieuwjaarswens 2021 digitaal en webinar

Op de volgende weblink: https://youtube.com/watch?v=PxC_JhDTvSs kunt u de digitale Nieuwjaarstoespraak van onze voorzitter Anton Neggers volgen.

Het webinar "Op zoek naar onze voorouders" is te volgen op de volgende weblink:

https://youtube.com/watch?v=_fHntOcpGdg

Literatuur en Genealogie

Eind december is aan alle leden het aanbod gedaan om een bundeling van de artikelen Literatuur & Genealogie (uit: De Twee Kwartieren) en Literatuur als leeshulp (uit: Gens Nostra) als pdf toegestuurd te krijgen. Meer dan 40 leden hebben daar gebruik van gemaakt. Tot eind maart is het nog mogelijk dit aan te vragen via de [secretaris](#).

LITERATUUR
EN
GENEALOGIE

Leden voor leden

Er is door het vertrek van Astrid Magielse dus een **vacature in het Bestuur**. Leden die mee willen denken wat de afdeling in deze coronatijd kan betekenen, worden opgeroepen zich te melden bij de secretaris.

Voor de **Evenementencommissie** zoekt het Bestuur **uitbreiding** met een technisch ondersteuner. Als er leden zijn die mee willen werken aan het opzetten van digitale lezingen met enige IT-kennis van het opnemen van presentaties achter de computer (mp4) hoort het **Bestuur** dat graag. Beide taken kunnen eventueel gecombineerd worden.

Via een Nieuwsflits of Nieuwsbrief worden de leden op de hoogte gehouden van de ontwikkelingen.

Zoals ik in mijn vorige artikel geschreven had, ben ik in de afgelopen maanden druk bezig geweest om de bewijsstukken te vinden om te bewijzen dat mijn verst bekende voorvader Peter Eusstaessoen van Cronenborch (burg) een nazaat zou zijn van het Riddergeslacht van Cronenburg uit Loenen a/d Vecht. Daarmee zou ik twee en mogelijk drie grote genealogieën aan elkaar kunnen verbinden.

In een akte van de Schepenbank van Boxtel (1544-1547; index 392.54; pag. 84r/scan 87r) vond ik de vader van Peter Eustaessoen van Cronenborch. Eustatius Walravens. In diezelfde akte stond ook de naam van Gielis van Cronenborch. Het kon niet anders of Peter en Gielis zouden verwant moeten zijn. Gielis was de hofmeester aan het Hof van Boxtel. Agnes van Cronenborch (de Vrouwe van Boxtel) was gehuwd met Willem van Merheim de Heer van Boxtel.

Ter informatie: Agnes was een dochter van Willem Claesz van Cronenborch, Ridder en Kasteelheer van Heusden (1375-1397). Dus je zou toch zeggen dat er hier een verband zou moeten zijn.

Voor de bewijsvoering had ik inschrijvingen van een aantal mogelijke verwanten in het Doodsboek van de Onze Lieve Vrouwe Broederschap van Heusden gevonden. Dit doods-

boek dat openbaar is via het Nationaal Archief, was getranscribeerd door de heer Anthonius van der Tuijn uit Rhoon (ZH). In het doodsboek vond ik de volgende patroniemen en namen:

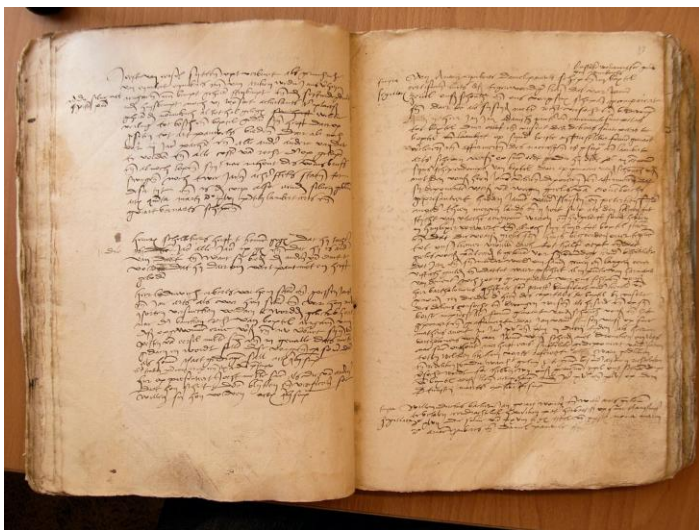
- *Walraven Willemz.*
- *Henrick Walravenz van Cronenborch (met familienaam)*
- *Aert Walravens*
- *Aert Walravens zoon*
- *Anthonia Aert Walravens hujsvrouw was*

Transcriptie van de Akte

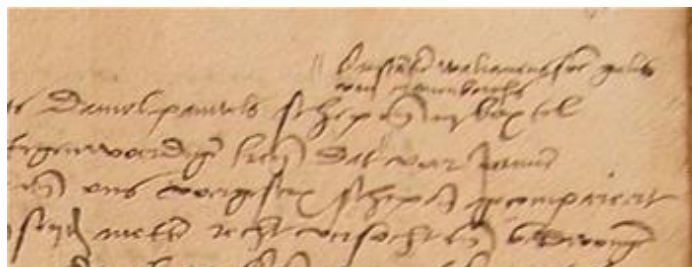
Ik wilde nu weten welke relatie Eustatius Walravens had ten aanzien van Gielis van Cronenburch. Was het een zoon of was het een neef? Als de vader van Eustatius, Walraven zou zijn dan mocht je toch aannemen dat Eustatius een broer zou zijn van voornoemde personen uit het doodboek van de OLV Broederschap. Kunt u het nog volgen?

Ik was enorm nieuwsgierig geworden naar de inhoud en familiale verbindingen welke in de akte van de schepenbank van Boxtel stonden. Zelf heb ik ook ooit een beginners- en een vervolgcursus paleografie gevolgd. Maar daar is weinig meer van blijven hangen.

Om de akte voor mij te transcriberen heb ik recent een

akte van de schepenbank te Boxtel

het betreffende fragment van de akte

deskundig paleograaf gevraagd om dit voor mij te doen. Het resultaat bracht mij in een juichstemming. De 'verbinding' tussen mijn genealogie en die van het riddergeslacht was gevonden!!! Dat gaf mij een enorme kick. Echter ik vond dat ik mijn bevindingen en bewijsvoering nog ook even aan een genealogisch deskundige moest voorleggen. Dat was voor mij Anton Neggers, onze voorzitter van NGV-afdeling Kempen- en Peelland. Hij vond de onderbouwing en bewijs zeer geloofwaardig en beoordeelde dat zelfs met een waarheidswaardering van 99% (=100%). Juist op dat moment kreeg ik een telefoontje van de paleograaf die de schepenbankakte had getranscribeerd. Om meer zekerheid over de transcriptie te krijgen had hij nog een deskundige van het BHIC geraadpleegd. En toen volgde de domper!

In de schepenakte van Boxtelakte stond: Eustatius Walravens soen Gielis van Cronenborch.

Echter bij nader inzien stond in de originele akte in plaats van Eustatius: **ter instantie**

Dat haalde mijn bewijsvoering helemaal onderuit. Het hoeft niet onjuist te zijn, omdat een zoon van Gielis ook Walraven heette. En je dus moest of kon lezen:

ter instantie Walraven soen Gielis Cronenborch

Toch wil ik dit deel van de originele akte nog eens door een tweede en mogelijk derde transcribent laten beoordelen.

Verder speuren

Zoals gezegd woonde Peter Eustaessoen van Cronenborch in die periode in Boxtel. Op het Strijpt, de huidige Markt. Niet ver daar vandaan, achter de kerk, woonde Gielis van Cronenborch, de hofmeester. Ook de broers van Agnes van Cronenborch, te weten Hendrik en Jan hadden veel te maken gehad met Boxtel. De naam van Cronenburg (borch) kwam destijds amper voor in die contreien, behalve dan als gelieerd aan het genoemde riddersgeslacht.

Dat houdt mijn aanname overeen dat hier 'ergens' het 'splintertje' gevonden moet worden om de genealogieën met elkaar te verbinden. Maar u begrijpt mijn teleurstelling. Het bewijst maar nog eens dat je niet zomaar iets kunt aannemen. Je moet behalve een bronvermelding ook goed nagaan of het allemaal wel klopt. Een foutje is simpel gemaakt. Ik merk wel eens dat data en dergelijke te vlug worden overgenomen en verder worden verspreid. Daar kun je behoorlijk de mist mee ingaan. Maar ik houd jullie op de hoogte van deze verdere speurtocht.

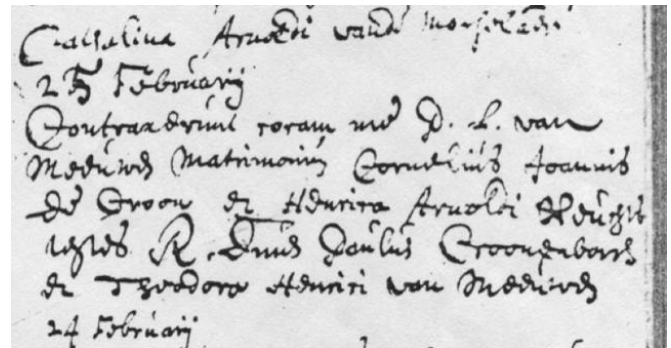
Onderzoek 'Alias'

Intussen ben ik ook wat verder met mijn 'Alias' onderzoek. Dit betreft de genealogie van de familie 'De Croon (Kroon)' uit Oirschot. Mijn stelling is namelijk dat ook zij nazaten zijn van Peter Eusstaessoen van Cronenborch.

Zoals ik in het artikel in de vorige uitgave van dit vereni-

gingsblad heb geschreven, heb ik een DNA-onderzoek door de Universiteit van Leuven laten uitvoeren. Zo ook de zeven broers de Croon die hun 'roots' in Oirschot hebben.

Op basis van de DNA-uitkomsten zouden de broers en ik zeer verwant zijn. De genetische verbinding zou zo'n 440 jaar terug liggen. Dus tussen circa 1600 tot 1700. Op basis van die gegevens hebben Frans de Croon (een van de zeven broers) en ikzelf onze stamreeks eens naast elkaar gelegd. Bij onze beide voorvaders (circa 1650) verandert de achternaam van Van Cronenburg in De Croon of De Kroon. Zie hieronder de akten van mijn voorvader Cornelius.

Huwelijksregistratie van Cornelius Joannis De Croon en Henrica Arnoldi Vughts in het R.K. Trouwboek. (Bron: Oirschot DTB huwelijk 1675 – 1727.)

Ondertrent Den 10 Febr:
Cornelis Jans Croonenburg j: m:
van Oirschot
Hendricus ^{met} Aert Vughts j: D:
van haer
getrouwt den 4 maart

Huwelijksregistratie van Cornelis Jans Croonenburg(h)
met Hendrica Aert Vughts in de Ned. Herv. Gemeente.
(Bron: Oirschot DTB huwelijk 1650 -1695)

Bij mij valt de "De" er later ook nog af. Bij het onderzoek concentreer ik mij met name op de periode 1500 tot 1700. In enkele stamboomdocumenten van zowel Frans de Croon als Piet de Kroon trof ik vaak de toevoeging 'Alias' aan. Dus: (Voornamen) De Kroon, alias van Cronenburg. Ik ben even ten rade gegaan bij de neerlandicus Wim Daniëls, of dat wel de juiste volgorde was. Wim gaf aan dat het eigenlijk (voornamen) van Cronenburg, alias de Kroon zou moeten zijn. Maar je kunt het verleden niet meer wijzigen. Tot op heden ben ik wat die periode betreft al vaker tegengekomen dat men bij de geboorte een patroniemnaam had. Dat men bij het huwelijk de achternaam van

Cronenburg had en als men overleed de achternaam De Kroon.

Nu is het interessant om de DTB-akten van alle personen te vinden om te zien of dat dit variërende naamgebruik zich ook vóór het jaar 1650 voordeed. En tot hoe ver dit teruggaat. Mogelijk dat daar een aansluiting is met mijn genealogie.

Wordt vervolgd.

Mocht iemand vragen of opmerkingen hebben, mail mij gerust: info@kroongenealogie.nl

In deze aflevering van onze rubriek 'Het lezen van Duitse akten' treft u twee akten aan van de gemeente Sterkrade (thans een wijk van Oberhausen, Duitsland). Het betreft een huwelijksafkondiging (in het Duits: das Aufgebot der Eheschließung) en de akte van de huwelijksluiting tussen Johann Meller en Berdina van Lieshout, beiden wonende te Sterkrade.

Het zijn standaardformulieren, waarbij de variabele gegevens door de ambtenaar van de Burgerlijke Stand handgeschreven zijn ingevuld. Op zich zijn beide teksten niet al te moeilijk te lezen.

De transcriptie treft u verder aan in dit nummer.

Wat verder aan de huwelijksakte opvalt is dat alle kinderen uit dit huwelijk met hun geboortedata in de marge zijn opgenomen.

N.B.: Deze akten zijn ter hand gesteld door de heer Jacques van Lieshout, die een beroep gedaan heeft op de redactie om deze stukken te transcriberen. Het lezen van het Duitse schrift lukte hem net niet.

Standesamt.
 Nr. 111
 Sterkrade, den 5. November 1912.

I.

Es erschienen heute und beantragten das Aufgebot für ihre Eheschließung

1. der) *Johann Meller, ledig*
 der Persönlichkeit nach *he* kann
Katholische Religion, geboren am *14. Oktober 1890*
 zu *Sterkrade, Kreis Gladbach*, Staatsangehörig in
Preußen, wohnt in *Sterkrade, Post-*
amt 11, part. Nr. 104
 Sohn des *Johann Meller* und
Anna Meller geb. *van Lieshout*
 in *Sterkrade, Kreis Gladbach* wohnt

2. die) *Berdina van Lieshout, ohne Beruf*
 der Persönlichkeit nach *he* kann
Katholische Religion, geboren am *18. März 1894*
 zu *Wien, in Oesterreich-Ungarn*, Staatsangehörig in
Oesterreich-Ungarn, wohnt in *Sterkrade, Post-*
amt 11, part. Nr. 104
 Tochter des *Johann Meller* und
Berdina Meller geb. *van Lieshout*
 in *Sterkrade* wohnt

* Das Standesamt hat das Aufgebot über die Eheschließung nach dem Inhalt der eingereichten Urkunden, soweit sie bekannt sind.
 ** Obgleich die Eheleute nicht an bestimmten Ort und zur Zeit, so ist im Standesamt der Wohnort der Eheleute besonders angegeben.
 *** Die Persönlichkeit Nr. 111.

Standesamt Nr. 111, Sterkrade, Kreis Gladbach, den 5. November 1912.

Die Eheverbindung soll fortbestehen am 22. November 1911
 vor dem Standesbeamten in Herbrade

Siehe Erklärung der Beteiligten: Wir verkünden hiermit, daß —
 unter-akt-in dieser Beziehung einigstimmig — Ehehindernisse unserer Ehe-
 verbindung nicht entgegen stehen.

Insbefondere versichere ich, d
 an (Eidesstattl.) daß

*Meine Braut ist eine dem Gesetz der Ehever-
 bindung mit mir eine freie und ungehinderte Wahl ihrer
 Eheverbindungsgenossin. Die Eheverbindungsgenossin ist
 die Brautjungfer, die all die Ehehindernisse eingetragenen waren.*

Die Beteiligenden wurden darüber belehrt, daß sie das gesetzliche Güter-
 Güterrechtssystem abändern, insbesondere also vollständige Gütertrennung
 vereinbaren können.

Verzieteln, genehmigt und unterschrieben

John Am. Keller
Barthelme van Lieshout
Bordonia

*Verzieteln am oben beschrifteten Akt vor
 dem Standesbeamten.*

Herbrade, den 20 1911

1. Aufgebot fertigen.
2. In das Aufgebotsverzeichnis eintragen.
3. Zur Eintragung.

Der Standesbeamte:

Der Ehevertragsamt:
[Signature]

*) In Abänderung der Bestimmungen von dem Standesbeamten sind über bestimmte Zufälle und nur dann, wenn
 einseitig, unter 40 nach im gesetzlichen Bestimmungen (Stz. 4-3 206, 3 bei Verlobungsamt) möglich sind nach dem
 geltenden Ehegesetz abänderlich.

B.
 Nr. 225

Herbrade am 20 November 1911 Herbrade

Nach dem unterzeichneten Standesbeamten erkläre ich zum Zweck der
 Verlobung:

1. der John Am. Keller

der Verlobung ist nach

her Leant,
 katholische Religion, geboren am 18 August 1878
Herbrade das Datum lautend aus Herbrade
Herbrade in Herbrade
Herbrade Herbrade
 Sohn des Herbrade Herbrade Herbrade
Herbrade Herbrade Herbrade
 in Herbrade Herbrade Herbrade

2. die Barthelme van Lieshout, afers

der Verlobung ist nach

her Leant,
 katholische Religion, geboren am 18 August 1878
Herbrade das Datum lautend aus Herbrade
Herbrade in Herbrade
Herbrade Herbrade Herbrade
 Tochter des Herbrade Herbrade Herbrade
Herbrade Herbrade Herbrade
Herbrade Herbrade Herbrade
 in Herbrade Herbrade Herbrade

ausgegeben am 22. November 1911
 in Herbrade am 22. November 1911
 Nr. 225

in Verlobung
[Signature]

Kind
[Signature]

Barthelme van Lieshout
 geboren am 18 August 1878
Herbrade das Datum lautend aus Herbrade
Herbrade in Herbrade
Herbrade Herbrade Herbrade
 Tochter des Herbrade Herbrade Herbrade
Herbrade Herbrade Herbrade
 in Herbrade Herbrade Herbrade

Barthelme van Lieshout
 geboren am 18 August 1878
Herbrade das Datum lautend aus Herbrade
Herbrade in Herbrade
Herbrade Herbrade Herbrade
 Tochter des Herbrade Herbrade Herbrade
Herbrade Herbrade Herbrade
 in Herbrade Herbrade Herbrade

aus Urkunden herausgegeben und eingetragenen:
 3. Herbrade Herbrade
 der Verlobung ist nach her Leant
 3.3. Sohn ist nachgeburt in Herbrade
 4. Herbrade Herbrade
 der Verlobung ist nach her Leant
 3.5. Sohn ist nachgeburt in Herbrade

Der Standesbeamte richtet an die Beteiligten einzeln und
 zusammen die Frage:
 ob für die Ehe Hindernisse eingetragenen werden.
 Die Beteiligenden bejahen diese Frage nach der Standesbeamte
 freudig bejahen aus,
 daß sie freit bei Eheverbindungsgenossen einseitig
 möglich verbundenen Ehepartnern sein.

[Signature]

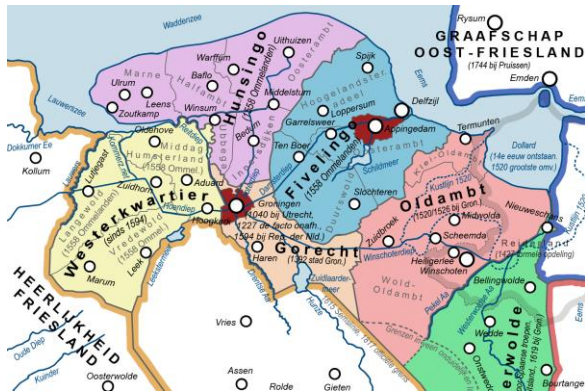
Genehmigt und unterschrieben
John Am. Keller
Barthelme van Lieshout
Herbrade

Der Standesbeamte
[Signature]

Genehmigt und unterschrieben
Barthelme van Lieshout
 Geb. am 18 August 1878
 Ct. v. Oberbürgermeister Herbrade
 Geb. am 18 August 1878
 Ct. v. Oberbürgermeister Herbrade
 Geb. am 18 August 1878
 Ct. v. Oberbürgermeister Herbrade

Als je voorouders hebt die uit de provincie Groningen komen, krijg je met aan zekerheid grenzende waarschijnlijkheid te maken met het onderwerp van dit artikel. Mijn voorouders van de kant van mijn paternale grootvader komen uit het Oldambt, de landstreek rondom Winschoten. Achtereenvolgens komen aan de orde:

- patroniemen in Groningen
- huwelijkscontracten
- van contract naar genealogie
- losse eindjes
- protestanten
- bronnen

Afbeelding 1 Groningen voor 1795 (bron: Wikipedia)

Patroniemen

Het gebruik van vaste familienamen is in de noordelijke provincies laat begonnen. De inwoners van de grote steden en de 'hogere' burgers bedienen zich wel al vroeg van een familienaam, maar in de dorpen is het uiteraard Napoleon die voor de grote doorbraak zorgt.

Vaak zijn er wel 'sluimerende' namen die niet in de kerkelijke en rechterlijke archieven staan. Deze worden dan gebruikt als er toch een familienaam moet komen.

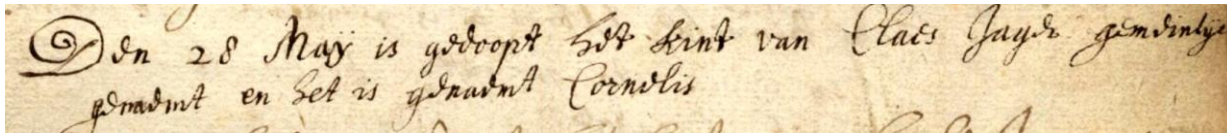
In tegenstelling tot Friesland zijn in Groningen nauwelijks akten van Naamsaanneming bewaard.

Een voorbeeld uit mijn eigen voorgeslacht: In 1806 trouwt Hindrik Poppes uit Midwolda met Geessien Berents uit Meeden. Haar voorouders komen af en toe voor met de naam Jager.

De oudste vermelding van deze naam is bij een paternale voorvader van Geessien. In het jaar 1682 laat 'Claes Jager gemeinlijk genaemt' in Meeden een zoon Cornelis dopen. Bij zijn andere kinderen heet hij Claes of Claes Jans.

Hindrik neemt omstreeks 1811 dan maar deze naam Jager als familienaam aan.

De vader van Hindrik, Poppo Remts, is kerkendeurwaarder; dat wil zeggen dat hij verantwoordelijk is voor het kerkge-

Afbeelding 2 Doop- en trouwboek Meeden 1644-1800 (archiefnr. 124 inv.nr. 273)

bouw, zoals het openen en sluiten en het oppassen. Hij neemt daarom in dezelfde periode de naam Deurwaarder aan. Een broer van Hindrik, Remt Poppes, gaat samen met zijn nakomelingen voortaan door het leven met de naam Schipper.

Vóór 1811 komen in de akten vaak alleen patroniemen voor. Dat betekent een hoop puzzelwerk. Gelukkig zijn de namen van mijn directe voorouders niet zo algemeen: Poppo, Rem(mer)t en Hijbe. Door de vernoemingsregels te bekijken en een aantal akten uit de Rechterlijke Archieven naast elkaar te leggen, zijn de familierelaties te vinden.

Niet altijd krijgt een kind de naam van zijn vader als patroniem.

De oudste zoon van de eerder vermelde Claes Jans heet Jan Wilkes, naar zijn grootvader van vaderskant, inclusief patroniem.

Vrouwen komen vaak zonder patroniem of familienaam voor. Alleen de voornaam is voldoende.

Bij het wel vermelden van een patroniem komt het af en toe voor dat ze net als haar kinderen de voornaam van haar man als patroniem toebedeeld krijgt. Bij ongehuwde vrouwen is het opletten: Eppe, Eltje, Hiltje, Poppe enzovoort zijn ook

mannennamen. Bij een verkleinwoord, eindigend op -ien of -jen gaat het meestal om een vrouw.

Huwelijkscontracten

Het oud Rechterlijk Archief (RA) in Groningen bestaat uit allerhande akten die tegenwoordig voor een notaris verleden worden: onder andere akten over hypotheeken, landwisselingen, verdeling van erfenissen (erfscheiding), leningen en huwelijkse voorwaarden (huwelijkscontracten).

Omdat de drost of ambtsman waarbij deze akten gepasseerd werden, zijn zegel eraan bevestigde, worden deze akten ook wel verzegelingen genoemd.

In de 17de eeuw zijn tweede en derde huwelijken geen uitzondering. De kinderen uit eerdere verbintenissen hebben recht op een deel van de erfenis. Omdat ze meestal minderjarig zijn, krijgen zij voogden (voorstanders of voormonden) toegewezen: er is sprake van een voormond of principale voogd – meestal familie van de overleden ouder, een sibbevoogd (familie van de overgebleven ouder) en ten slotte van een vreemde voogd (toezienend voogd, geen directe familie).

Bij een grote te verwachten erfenis lenen de voogden uit

naam van hun pupil af en toe geld aan derden. Ook deze handelingen zijn in de verzegelingen te vinden.

Bij de huwelijkscontracten is af en toe een groot aantal familieleden aanwezig. Als er geen ouders genoemd worden, zijn deze meestal overleden. Meerderjarige broers of voogden treden dan op aan de kant van de bruid of bruidegom. Maar ook ooms (vedders) en tantes (moelij of meu), zwagers (betekent soms ook schoonzoon), neven, nichten en achterneven ondertekenen soms het contract. Af en toe geeft ook een bestevaer (grootvader) acte de présence. Stiefbroers of halfbroers worden soms gewoon broers genoemd. Meestal treden er twee getuigen op. Dat zijn in principe geen bloedverwanten. Wel vrienden of aan de familie gelieerde personen. Huwelijkscontracten zijn steeds meer te vinden op WieWasWie.nl, Allegroningers.nl (uitgebreider!) en Archieven.nl. Niet altijd is dan duidelijk welke familierelatie de opgevoerde aanwezigen hebben. Er zijn pdf's en dvd's te koop met uittreksels van de akten waarin de belangrijkste onderdelen staan: de namen van alle aanwezigen en het onderwerp van de akte.

Zie bijvoorbeeld de website van Sebo Abels (onder andere [Midwolda](#)) of van Henk Boon ([Wildervank](#)).

Van huwelijkscontract naar genealogie

Aan de hand van een klein aantal akten zijn fragmentgenealogieën op te stellen van de bruid en de bruidegom. Ik

neem jullie mee op een zoektocht vanuit een huwelijkscontract naar een aantal genealogieën van de families die bij dit contract betrokken zijn.

In Beerta stellen in 1735 Jan Poppe(n)s en Remke Hillenius huwelijksvoorwaarden op (RA Beerta Fol.409 - 18 mei 1735):

Akte 1 *Huwelijksvoorwaarden Jan Poppens en Remke Hillenius, weduwe van Otto Rienckes Holst. Brg.: Poppo Christiaens en Haike Freriks, ouders; Anna Poppens, zuster; Tebbe Harms en Trijntje Eppes, schoonvader en schoonmoeder; Obbe Hebels en Elske Poppens (ehel.), zuster; Ettijn Tebbes, aangetrouwde zuster; Hindrik Hiddes, aangetrouwde zwager; Tiark Freriks, oom; Grietje Freriks, moei; (doorgehaald: Frerik Jans, Tamme Jans en Luppe Jans, neven.); Br.: Hillenius Ellers en Epke Hommes (ehel.), neef; Lupke Tiarks, neef; Willem Poppes, neef; Eppijn Eppes en Tiaakjen Tiaarks, nichten; mons. Jannes Meijer en Tiaatjen Rienekes (ehel.), zuster van de bruids overleden man; Evert Jans en Lysebet Rienekes (ehel.), zuster van de bruids overleden man; Rient Rienekes, broer van de bruids overleden man; Kornet Fokke Haikes en Afijn Hindrix (ehel.), moei van de overleden man van de bruid; Mons. Harmannus Garstman, man van de bruids stiefmoeder Lukke Coens. Getuigen: Sijbolt Jans en Jacob Roeleffs.*

Beiden zijn dus al een keer getrouwd geweest. Opmerkelijk

dat de familie van de overledenen goed vertegenwoordigd is bij deze gebeurtenis. Uit de akte volgen geneagram 1 (naaste familie van de bruidegom) en geneagram 2 (naaste familie van de bruid).

Omdat Ettijn en Hindrik niet in één zin als 'echtelingen' genoemd worden, is het niet zeker dat zij dat zijn. Hindrik kan ook met een zuster van Ettijn getrouwd zijn. Voorlopig neem ik een huwelijk tussen deze twee als hypothese 1.

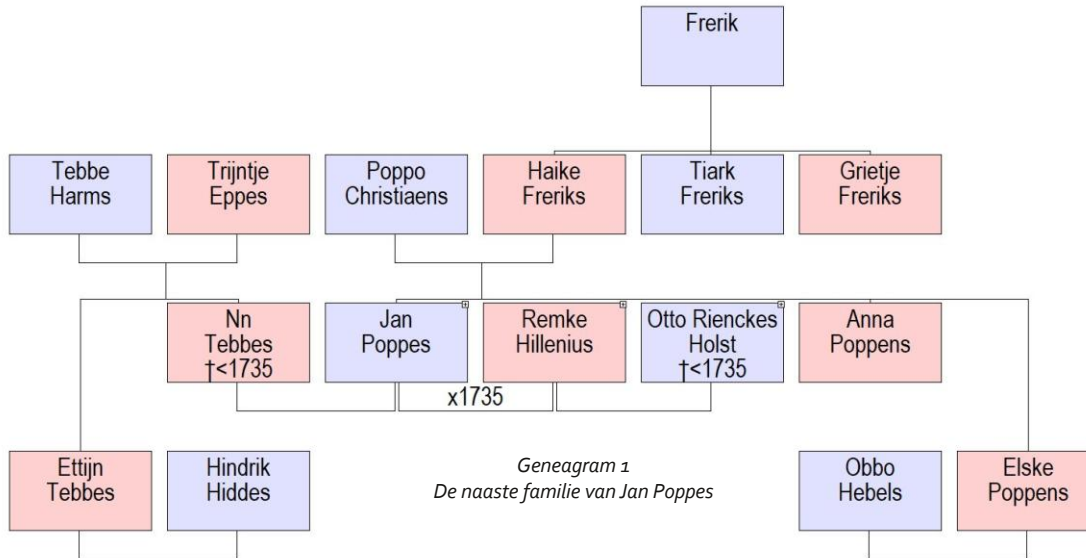
De drie doorgehaalde neven zijn waarschijnlijk broers

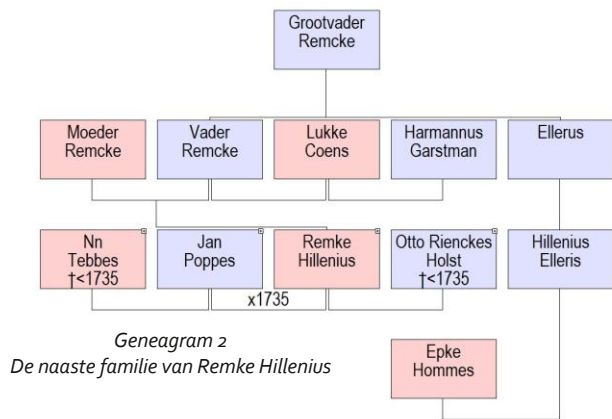
(hypothese 2), maar met het patroniem Jans weet je het nooit. Deze zijn in geneagram 1 (nog) niet te plaatsen. Van de bruid geldt dat voor de drie neven (in elk geval géén broers) en twee nichten (géén zussen).

Gezien zijn voornaam is Hillenius Elleris is waarschijnlijk de zoon van een broer of zus van Remkes vader.

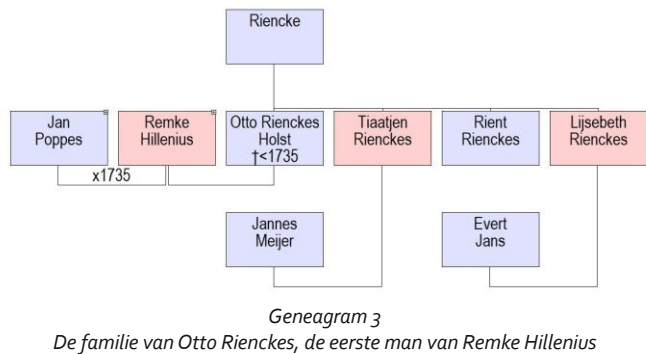
Als hypothese 3 neem ik vooralsnog een broer Elleris.

De familie van de overleden man Otto Rienckes is te zien in geneagram 3.

Zijn tante Aeffen Hindrix zal wel aangetrouwd zijn, maar de naam van haar man geeft geen aanknopingspunt.

De naam Hillenius komt niet zo vaak voor. Zoeken op deze naam levert het huwelijkscontract op van Remke en haar eerste man Otto (RA Beerta Fol.399 - 9 mei 1715).

Akte 2 *Huwelijksvoorwaarden Otto Rientkes en Remke Hillenius. De ouders van Otto geven hem mee 26 à 27 deimt land, waarvan de helft van 22 deimt met Remke in de mande is, gelegen in Beersterhamrik in de zogenaamde Hommo Poppes= heerd. Een kamp op Beersterhogen groot ca. 6 deimt, nog een stuk op Finsterwoldemer Veenhuizen tussen de Tjam en de weg gelegen groot 9 deimt. Brg; Rientko Riens en Jeltje Holst, ouders; Andreas Holst en Aeffen Hindrix (ehel.), oom van moederszijde; Br.: Ellerus Hillenius, voogd en oom van vaderszijde; Renko Andries, voogd; Eppo Hillenius en Poppo Hillenius, ooms van vaderszijde; Lucke Coenes, weduwe van Eltjo Hillenius, stiefmoeder; Tjark Luppes, aangetrouwde oom; Unke Aeldrix aangetrouwde neef; mons. Henricus Sijpkens en Metje Eltjens (ehel.), volle nicht van de moeder van de bruid van vaderszijde; Antonius Emmen en Wija Jans (ehel.), nevenzoon van de bruidsmoeder van vaderszijde; Getuigen: Haijo Jurriens en Berent Jans.*

Een deimt is een oppervlaktemaat; in Groningen het land dat in één dag gemaaid kan worden. Dat is circa een halve hectare. Met de naam van Remkes vader Eltjo vind ik ook een lening en daarin de naam van haar moeder (RA Beerta Fol.96 - 6 maart 1711):

Akte 3 *Remko Roelfs en Jantjen Hermans (ehel.), in de Beerta,*

lenen van Rientko Rients en Renko Andries, voormond en voogd over het minderjarige dochtertje van wijlen Eltjo Hillenius en Lisabet Egbers (gew.ehel.) 500 car.gld. à 4%. Getuigen: Pieter Venema en Jan Berents.

Bij haar eerste huwelijk en ook blijktens de lening zijn haar vader Eltjo en moeder Lisabet al overleden. Geneagram 2 kan uitgebreid worden tot geneagram 4. Ook neef Lupke Tjarks kan nu toegevoegd worden via oom Tjark Luppes. De hypothese 3 voor oom Ellerus blijkt waar.

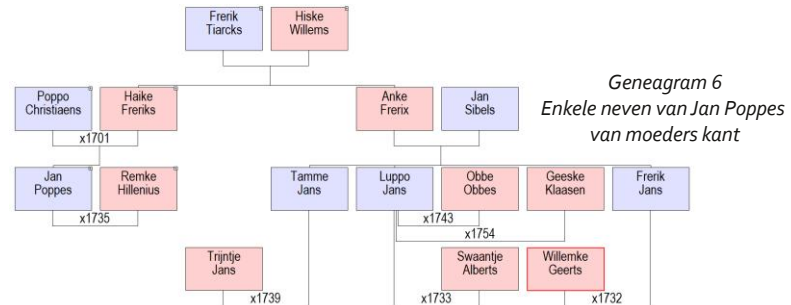
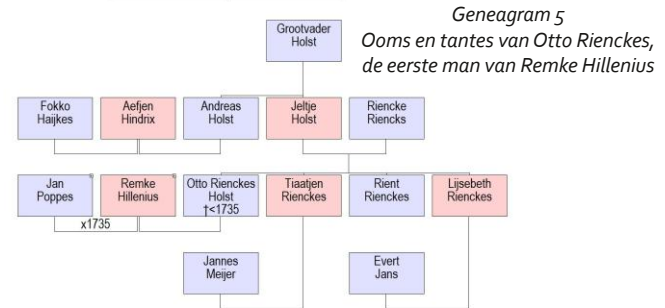
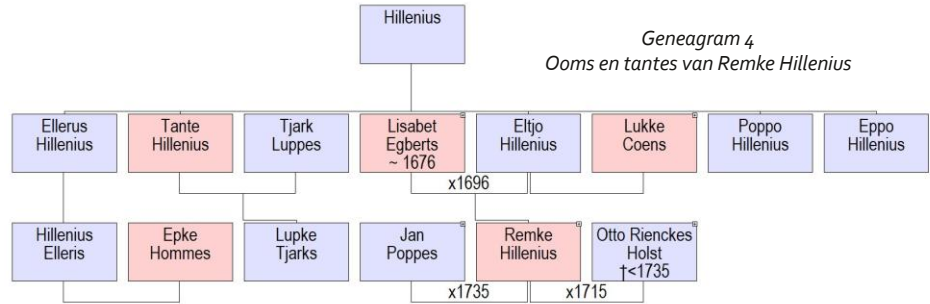
Er blijkt al een relatie te bestaan tussen Otto en Remke: zijn vader Riencke (of Rientko) is voogd van Remke! Voor de bruidegom Otto Rienckes die blijkbaar de familienaam van zijn moeder gebruikt, krijgen we nu geneagram 5. Daarin is nu ook plaats voor tante Aefjen Hindrix.

Losse eindjes

Een aantal personen is nog niet te plaatsen, daarom verlaat ik nu de drie akten. Door verder te zoeken in het RA van Beerta en omliggende dorpen en door te 'googelen' zijn de andere genoemde aanwezigen in beeld te brengen.

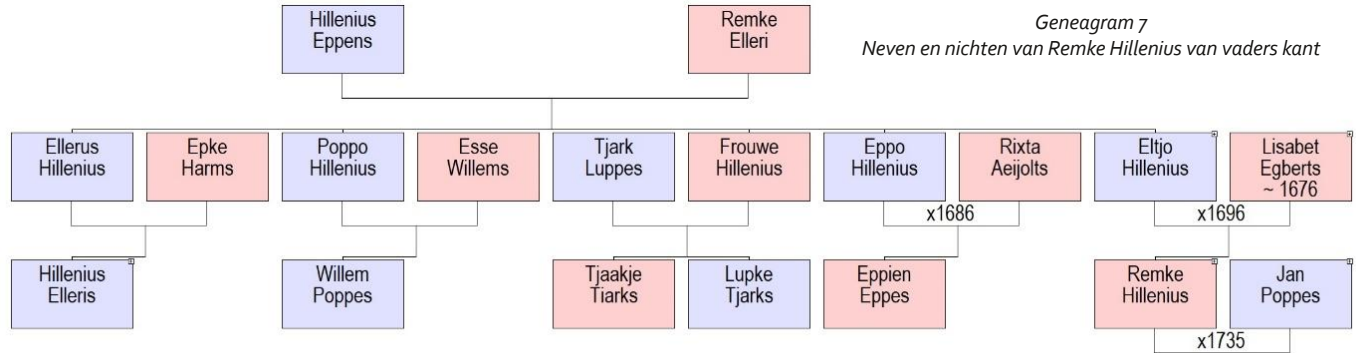
De neven Jans van de bruidegom

Ze blijken inderdaad broers, zonen van Jan Poppes' tante Anke Frerix (x Jan Sibels). Hypothese 2 klopt.

Neven en nichten van de bruid

De verschillende patroniemen geven al aan dat een aantal familierelaties via aangetrouwde ooms lopen.

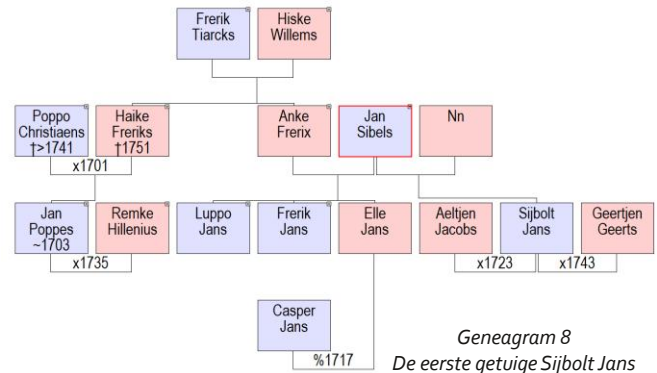

De twee getuigen

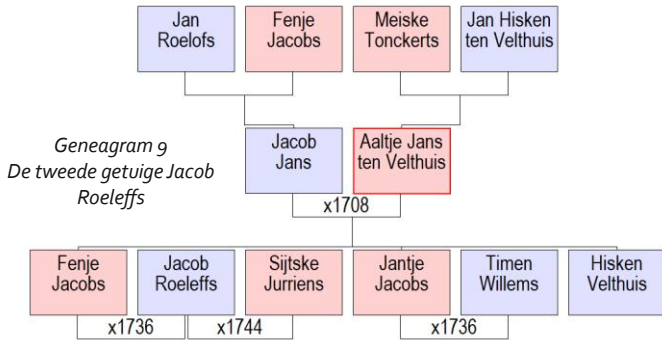
Naast de aanwezigen voor de bruid en de bruidegom zijn er altijd twee getuigen. Meestal zijn dat geen bloedverwanten, maar een vriend, een aangetrouwde (achter)neef of iemand die dat regelmatig doet.

De eerste getuige Sijbolt Jans is de zoon uit een ander huwelijk van de aangetrouwde oom Jan Sijbolts/Sibels (x Anke Freriks) van Jan Poppes (geneagram 8).

De andere getuige, Jacob Roeleffs, zal via zijn vrouw Fenje Jacobs een vriend geweest zijn. Jan Poppes is met zijn zwager Obbo Hebels een jaar later getuige bij het huwelijk

van de zus van Fenje - Jantje Jacobs (x Timen Willems) - en als getuige bij een aantal zakelijke transacties. Er zal dus waarschijnlijk een familierelatie bestaan tussen enerzijds de ouders van Fenje en Jantje (uit Veendam) en anderzijds Jan Poppes. Helaas heb ik die (nog) niet kunnen vinden (geneagram 9).

Van de moeder van de bruid van vaders zijde

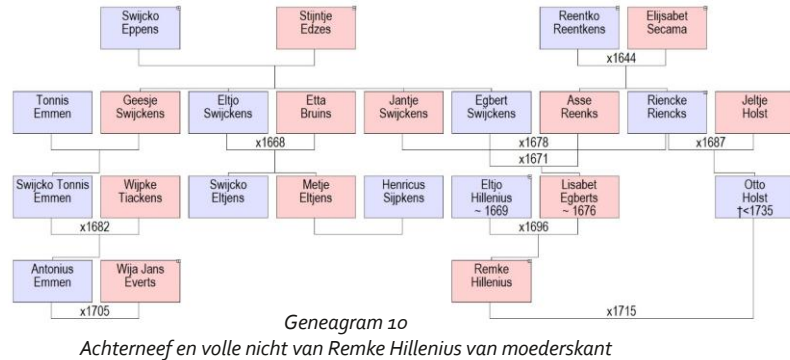
De laatste aanwezigen bij akte 3 vergen wat speurwerk. Uit de RA van Beerta is hun relatie wel af te leiden (geneagram 10).

De matriarchale grootvader van Remke is Egbert Swijckens. De kleinzoon van Egberts' zuster Geesje is getuige Antonius Emmen; een dochter van Egberts' broer Eltjo is getuige Metje Eltens.

Bovendien blijkt Egbert getrouwd Asse Reens. Remkes

oma is dus een tante van Otto Rienkes.

Een zus van deze Egbert is zelfs de eerste vrouw van Otto's vader. Vandaar ook het optreden van Otto's vader als voogd over Remke.

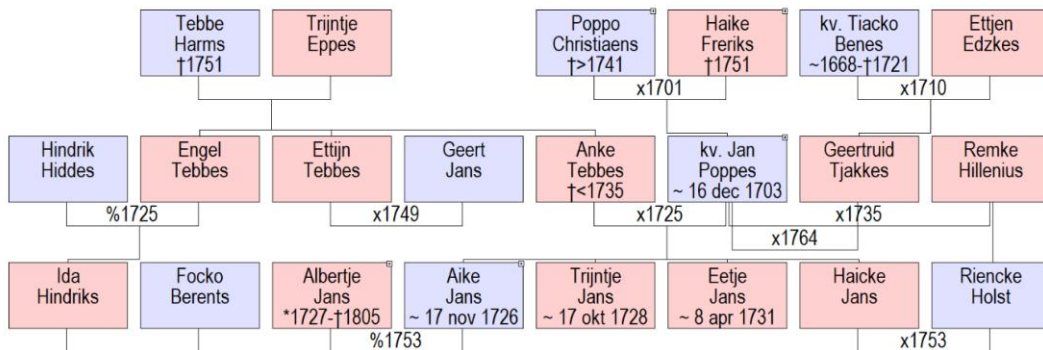

De eerste en derde vrouw van Jan Poppes

Er zijn huwelijkscontracten van alle drie huwelijken van Jan Poppes te vinden in het RA Beerta. Daaruit blijkt dat de naam van zijn eerste vrouw An(ne)ke Tebbes is. Bij zijn derde huwelijk met de weduwe Geertruid Tjakkes is Jan Poppes 'al' 61 jaar. Hieruit geen kinderen gevonden. Hypothese 1 over zijn schoonzuster Ettijn Tebbes uit geneagram 1 is vals.

Hindrik Hiddes blijkt getrouwd met een derde dochter van Tebbe Harms (geneagram 11).

Bovendien blijkt uit een huwelijkscontract (RA Beerta - Fol.313 - 31 mei 1753) dat dochter Haicke van Jan Poppes

Geneagram 11
De drie huwelijken van Jan Poppes

trouwt met zoon Riencke van Remke Hillenius. Beide kinderen zijn (uiteraard) uit hun eerste huwelijk.

Een derde huwelijk van Remke?

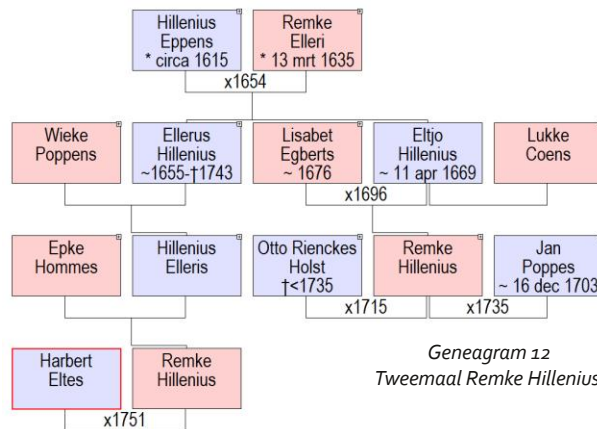
Zoeken op de naam Remke Hillenius in de website www.allegroningers.nl geeft onder andere het volgende:

In 1751 wordt een huwelijkscontract gesloten tussen Remke Hillenius en Harbert Eltes (RA Bellingwolde – Fol. 85 - 8 december 1751). Een derde huwelijk van Remke zou natuurlijk kunnen, de bruid is dan wel oud, maar dat komt vaker voor. Bestudering van het contract levert op dat het om een gelijknamig achternichte gaat. Dat komt omdat de grootvader van 'onze' Remke veel zonen heeft, waardoor oma en opa meer dan eens vernoemd worden (geneagram 12).

Protestanten

Dit artikel gaat over een huwelijkscontract uit 1735. Uit het voorafgaande blijkt dat ik van het RA Beerta een bestand heb met uittreksels van allerhande akten (periode 1699-1788). De keuze voor deze akte is vrij toevallig. Ik zag de naam Jan Poppes en met in mijn achterhoofd dat het patroniem Poppes ook in mijn eigen

voorouders opduikt – zie de paragraaf Patroniemen - besluit ik voor deze akte te kiezen. Wie weet is er een aansluiting

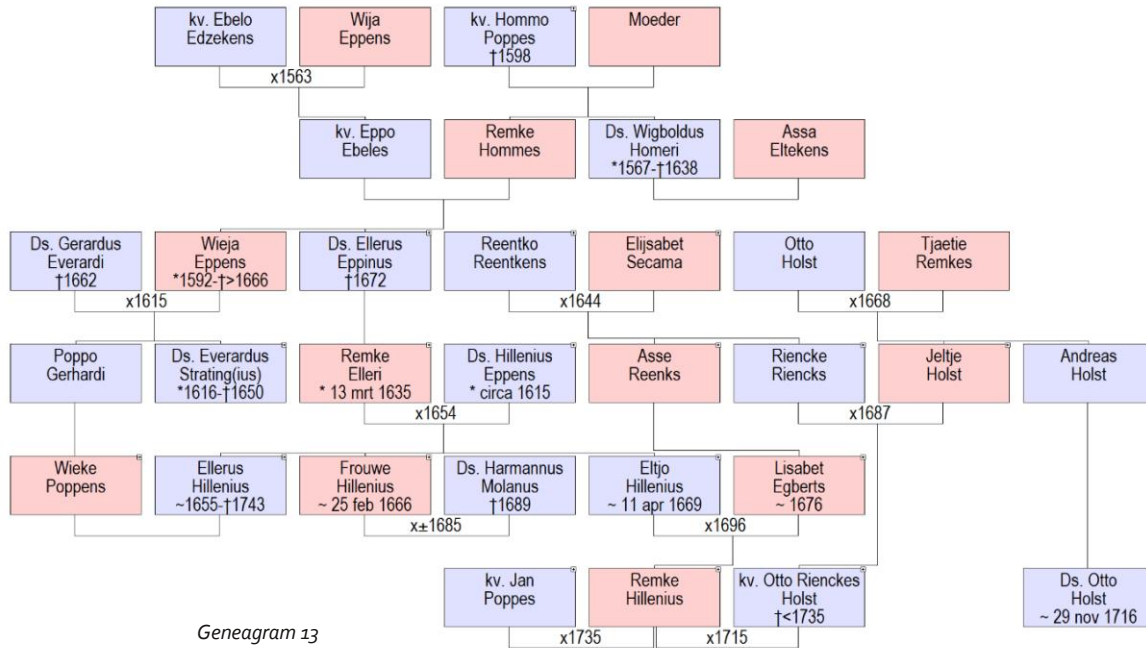

Geneagram 12
Tweemaal Remke Hillenius

met 'mijn' Poppo te vinden.

Dat blijkt niet zo te zijn, maar wel heb ik op de naam Hillenius gegoogeld. En dan blijken Jan en Remke voorouders te hebben die al vroeg de Reformatie zijn toegedaan. Ze bekleden het ambt van pastor (= predikant) in

diverse gemeenten in het Oldambt en daarbuiten. Ook zijn ze kerkvoogd, ouderling en/of diaken: alle ambtsdragers van de Nederduits Gereformeerde Kerk. Jan Poppes zelf is kerkvoogd (belast met het beheer en de financiën) bij zijn huwelijk evenals Remkes eerste man Otto. Diens gelijk-

Geneagram 13
Kerkvoogden en dominees

namige neef is predikant. Een aantal dominees (Ds.) en kerkvoogden (kv) uit Remkes familie staan in geneagram 13 zoals haar oom Harmannus, grootvader Hillenius en overgrootvader Ellerus.

In het Oldambt worden de eerste kerkenraadsvergaderingen aan het eind van de 16de eeuw gehouden.

Veel informatie hierover staat op de site:

www.lidmatengroningen.nl

Bij het eerste Avondmaal gehouden in [Midwolda](#) is een aantal voorouders van Remke aanwezig: bijvoorbeeld betovergrootvader Eppo Ebelens en diens schoonouders Homme Poppens en Moeder.

Namen van die litmaten der gemeente ende der d..gen so in consistorio Ecclesiastico sinnen vorhandelt

Anno domini 1596 van 1 Augusti erstmall na die reductie desz h. aventmal alhijr gehalten mede ten oeverstan desz h. Ludovici Lohuisz pastoren in de Schembda unde hebben domalen na gedane oepentlicke bekentenisze under handt:tastinge sick to die sichtbare gemeente begeven

Nafolgende personen

mannen

Hemmo Ebbens kerckvoget

Hindrick Eltkens kerckvoget

Sebo Rinnolts

Siben Sebens

Hommo Poppens

Eppo Ebelens

Diudo Herens

Brundt Hermens

Tammo Peters

Hinricus Johannis scholmester

frouwen

Folcke Ubekens

Icka Meckens

Haijcke haer dochter

Moeder Hommes

Wijpke Febens

Frouwe Hemmens

Wipke Hindricks

De reductie (van Groningen) is de capitulatie van deze stad (en omgeving) in juli 1594 voor de troepen van Prins Maurits van Oranje. Groningen sluit zich formeel aan bij de Republiek, katholieke bezittingen worden onteigend en de Nederduits Gereformeerde godsdienst krijgt vaste grond.

In de verslagen uit de kerkenraad van de gemeente [Beerta](#) komt een groot aantal van de in het artikel genoemde personen voor, zoals de bruidegom Jan Poppe(n)s en zijn eerste vrouw Anke Tebbes:

01-06-1726 Nieuw

Met attestatie

Eebe Roelvs huisvrouw van Hindrik Jurjens, van N Beerta

Jan Haikes van Groningen

Op belijdenis

Jan Poppes [en]

Anke Tebbes egteluiden

Antje Jans van Oostfriesland J. dogter

Doedjen Philippus J. dogter

Groningen is in de 17de eeuw ook een bakermat van een andere Protestantse stroming: de Doopsgezinden (Mennonisten, Mennonieten, Wederdopers). In de doopregisters van de Nederduits Gereformeerde Kerk komen zij uiteraard niet voor. De aantekening van hun (volwassen) doop zijn helaas nauwelijks bewaard gebleven. Zij moeten, net zoals de Roomsse trouwen voor het gerecht of in de Gereformeerde Kerk om het huwelijk geldig te laten zijn. Daarom zijn de Rechterlijke Archieven met hun transacties een belangrijke bron voor deze groep.

Het standaardwerk over deze vroege stroming is van de hand van de eerder vermelde Sebo Abels: *Doopsgezinde families in het Oldambt*.

Bronnen (in mijn bezit)

Sommige bronnen zijn online doorzoekbaar of te downloaden, zie ook dit overzicht.

RA Beerta 1608-1811 (S. Abels)

RA [Bellingwolde/Blijham](#) 1750-1803 (T. Doornkamp)

RA Meeden 1650-1700 (P.Bos, K. Bijsterveld)

RA Midwolda 1596 - 1811 (S. Abels, T. Wagenaar)

RA Nieuwolda 1648-1811 (S. Abels, T. Wagenaar)

RA Noordbroek 1608-1616/1633-1643 (J. Boerema)

RA Termunten 1665-1776 (S. Abels, T. Wagenaar)

RA Veendam 1657-1811 (S. Abels, T. Wagenaar)

RA Wagenborgen (S. Abels, T. Wagenaar)

RA Wildervank 1687-1811 (J. Boon, H. Middel)

RA Woldendorp 1668-1811 (S. Abels, T. Wagenaar)

RA Zuidbroek 1602-1811 (S. Abels, T. Wagenaar)

Huwelijkscontracten [Bellingwolde](#) 1710-1811 (H. Selling, G. Spelde)

Huwelijkscontracten [Eexta](#) 1701-1811 (H. Selling)

Huwelijkscontracten [Finsterwolde](#) 1701-1811 (H. Selling)

Huwelijkscontracten Oostwold 1713-1810 (J. Boerema)

Huwelijkscontracten [Scheemda](#) 1700-1749 (H. Selling)

Huwelijkscontracten [Wedde](#) 1733-1811 (h. Selling)

Huwelijkscontracten [Winschoten](#) 1701-1811 (H. Selling)

Het leven van goudborduurder Daniel Aloysius van Kalken (1855 – 1923) is voldoende in kaart gebracht.¹ Uit het archief van de RK Parochie H. Petrus Banden in Oirschot weten we dat hij talloze leveringen aan pastoor de Bont in rekening bracht en daar ook heel veel reparaties uitvoerde (RHC Eindhoven nr. 10630). Maar bestaat er nog iets van zijn werk? Zijn er nog producten uit zijn atelier of tenminste afbeeldingen daarvan te vinden? En is het dan te bewijzen dat ze echt door hem zijn gemaakt? Onderzoeksvragen die leiden tot een boeiende zoektocht. Om die raadsels op te lossen bleek wederom het archief van het RHC Eindhoven de meeste sleutels in handen te hebben. Via de zoekfunctie op hun site bleek het trefwoord “van Kalken” de nodige hits op te leveren. Door een toevallige vondst bleek de verschrijving “van Kalker” nog meer aanwijzingen op te leveren. Vooral krantenberichten zouden de brug moeten slaan naar eventuele vindplaatsen van Oirschotse vaandels, kazuifels en andere paramenten. Vooral de Meierijsche Courant (MC), maar ook de Peel- & Kempenbode (PK) en het Eindhovens Dagblad (ED) schreven berichtjes over het paramenten-atelier. Bij de verdere speurtocht daarna werkten vele musea, heemkundekringen, parochiebesturen, harmonieën en particulieren mee. Op deze plek nu reeds mijn dank daarvoor. In deze bijdrage leest u wat er aan cultureel erf-

goed is gevonden. De vondsten zullen ieder afzonderlijk worden behandeld.

1 Het vaandel van Harmonie Arti et Amicitiae, Oirschot

Een jaar nadat D. van Kalken sr. zich in 1842 in Oirschot vestigde werd de lokale harmonie opgericht. De oudste foto van dit muziekgezelschap is uit 1885.² We zien daarop een vaandel als een lange ruit met drie kwastjes bovenaan, met een lyra centraal en lauwertakken daaromheen. Erboven de naam van de harmonie, eronder de plaats en het stichtingsjaar. Over de maker is niets bekend, maar het zou zowel Daan senior als junior kunnen zijn. Zeer waarschijnlijk staat Daan jr. op die foto. Dit vaandel is ook te zien op een foto uit 1889. We plaatsten die foto bij deel 2 van deze serie.¹ De onderste franje is hierop goed zichtbaar. Ook de driekleur en de medaillecarrousel worden trots getoond. Over de aanloop naar het 60-jarig bestaan van de harmonie in 1903 vond ik een krantenknipsel (MC 17-1-1903). Er werd een wervingsactie opgezet voor honorair leden en donateurs. Over de formele status van Daan jr. ten opzichte van de harmonie is geen duidelijkheid. Vooralsnog vonden we geen aanwijzingen dat hij bestuurslid zou zijn geweest. Niettemin mogen we hem wel als een soort mecenas zien. Het krantenknipsel meldt dat de restauratie van de driekleur

niet meer mogelijk was, maar dat Van Kalken, die een "warme sympathie" had voor de vereniging, belangeloos een nieuw exemplaar beloofde. In de krantentekst worden de begrippen driekleur en vaandel door elkaar gebruikt. Van het feestjaar 1903 zijn twee foto's bekend. Een ansicht van de harmonie met Daan jr. zittend op de tweede rij, derde van rechts.³ De andere foto (hieronder) is bij de kiosk met dezelfde Daan staande in de eerste rij, vijfde van links.

1 Harmonie Arti et Amicitiae Oirschot 1903, met nieuw vaandel

We zien op de foto's mijns inziens de nieuwe vlag en het nieuwe vaandel. Het oude vaandel was wat slanker, het nieuwe wat breder. In de top heeft het een stralenbundel en een afwerking met een brede bies. Ook heeft dit vaandel onder bredere franjes. De vaandelstok en de fraai bewerkte vaandelkroon, op een aantal foto's goed te zien, zijn niet bewaard gebleven. Sommige musea hebben vaandelkisten in hun collectie. Het is niet bekend of dit vaandel zo'n bewaarkist had.

Door een oproep aan het huidige bestuur kwam ik in contact met Reinier en Ineke van Mourik, beiden lid van Arti. Zij bleken dit vaandel uit 1903 tijdelijk in beheer te hebben. Het bestond dus nog. Dit zou in Oirschot mijn eerste confrontatie met een werk van D. van Kalken worden. De kleurenfoto's zijn toen gemaakt. Andere zwart-wit foto's met dit vaandel zijn te vinden op de site van De Heerlijkheid Oirschot: 1925 harmonie op het kerkhof, 1947

2 Vaandel 1903, foto uit 2020

harmonie bij een priesterwijding. Andere foto's zijn in beheer bij de familie Van Mourik en dateren uit 1989 en 1993. De laatste foto met het oude vaandel is genomen voor de kerk. Daarna werd bij gelegenheid van het 150-jarig bestaan een nieuw vaandel aangeschaft bij de firma Insignia in Brugge. De vaandelkroon lijkt een kopie van de oude. Het vaandel uit 1903 hoort daarmee tot het cultureel erfgoed. Het werd van 1993 tot najaar 2019 tentoongesteld in museum De Vier Quartieren in Oirschot.

2 Het vaandel van Philodia en Vriendschap & Oefening, Eindhoven

Het stukje uit MC van 17-9-1890 beschrijft dit vaandel van D. van Kalken als een schoon sieraad van in 't oog springende bekwaamheid. De journalist geeft een nauwkeurige omschrijving: een vaandel met een donkerbruin fluwelen veld, kunstig versierd met twee in goudborduursel bewerkte handen, sierlijk bekroond met een beeldje van de muze van de zang van A. Brams en het stadswapen. Bij andere vandenels zal een duidelijke omschrijving leiden tot de vondst van het vaandel en tevens het bewijs van de herkomst leveren. In dit geval helaas niet. Er is zelfs geen afbeelding gevonden. Philodia was als mannenkoor in 1848 in Eindhoven opgericht en later gefuseerd met Vriendschap & Oefening. Naast koor was het ook een toneelgezelschap. Het gezelschap oefende in de bovenzaal van de stal bij hotel Meu-

lemans (later Hotel Stad Rotterdam) aan de Markt in Eindhoven. In 1898 werd het 50 jarig bestaan gevierd.⁴ Mogelijk werden toen de plannen voor een nieuw vaandel gemaakt. Er was een feestelijke optocht met herauten. Dat werd de basis voor de later te bespreken Rijclub Hippos.

3 Het vaandel van harmonie Phileutonia, Eindhoven

Soms kan een vondst van een krantenknipsel in de index teleurstellend uitpakken als het vervolgens op microfiche in het archief niet gevonden kan worden. Een bericht uit MC van 2-8-1893 bleek onvindbaar. Toch konden we verder speuren bij RHC Eindhoven en bij de harmonie zelf, die nog springlevend is. Phileutonia is in 1882 opgericht. Het Eindhovens archief heeft een afbeelding van de harmonie uit

3 Leden van Phileutonia 1915

1915. Daarop ook het vaandel dat gelijkenissen heeft met het vaandel uit Oirschot.

We zien "de hand van Daniel van Kalken": stralenbundel, de lyra centraal, lauwertakken, de plaatsnaam Gestel, naam van de harmonie en het jaartal. De voorzitter van Phileutonia heeft in 2020 een aantal vanden verhuisd. Het vaandel van Daan van Kalken was daar niet meer bij. Textiele zaken zullen in de loop van de tijd slijten en uiteen vallen, zeker als bijvoorbeeld een vaandel ook in de buitenlucht

wordt gebruikt en allerlei weersinvloeden ondergaat. Het oudste vaandel nu nog in beheer bij Phileutonia is uit 1922.

De maker is onbekend. Het zou uit het atelier in Oirschot kunnen zijn, want Daan van Kalken overleed in 1923. De vorm wijkt echter sterk af van andere vanden. Als we inzoomen op de foto is in ieder geval duidelijk dat de borduur-

sels erg kwetsbaar zijn. We zien vaak dat een jubileum aanleiding is om een nieuw vaandel te bestellen. Het vaandel van 1922 is dus van het 40 jarig bestaan. Heden ten dage kunnen we ons nauwelijks voorstellen hoe belangrijk de rol van het vaandel was. Bij de onthulling van een nieuw vaandel waren er vaak grote feestelijkheden. De komst van het vaandel van Phileutonia uit 1922 wordt uitvoerig beschreven in het Eindhovens Dagblad: op 11-2-1922 over de geldinzameling ten behoeve van het nieuwe vaandel, op 7-6-1922 de presentatie op het jubileum en op 12-6-1922 de eerste rondgang met het vaandel.

4 Het vaandel van harmonie Apollo's Lust, Eindhoven

De oudste harmonie van Eindhoven werd in 1841 opgericht. In 1877 werd aan de Vestdijk een sociëteitsgebouw gerealiiseerd met tuin en kiosk. In 1891 werd het 50 jarig bestaan gevierd met een groot zomerfestival. De MC van 2-8-1893 meldt een groot concert ter inwijding van het nieuwe drapeau, een meesterstuk. "Daarvoor is de goede reputatie van den heer Van Kalker uit Oirschot ons een waarborg." Hier maakt de kroniekschrijver een foutje: Kalker in plaats van Kalken. Hij nam de naam over van anderen, of anderen herhaalden zijn foute schrijfwijze. Zo staan er bij de krantenberichten in het RCHE zeven berichten op de naam van Daniel van Kalken en maar liefst 25 op de naam van Daniel van Kalker. Een schat aan zeer bruikbare informatie zou

4 Vaandel Phileutonia 1922

bijna onontdekt gebleven zijn.

5 Leden van Apollo's Lust 1889

5 Driestel heren: kazuifel en twee dalmatieken, Zeelst (Veldhoven)

Het zijn de berichten van 23 en 26-5-1894 uit de Peel- en Kempenbode die een beschrijving geven van de feestelijkheden in de RK kerk van Zeelst. Pastoor Mommersteeg viert dan zijn 25 jarig priesterjubileum. Hij is sinds december 1889 de lokale pastoor. Omdat hij uit een welvarende familie in Vlijmen stamt is hij gewend veel kerkspullen uit eigen

middelen aan te schaffen. Zo koopt hij met zijn feestjaar in het vooruitzicht in 1892 een koorkap van f 225 bij Van Kalken. In 1894 krijgt hij een driestel: het kazuifel van de Congregatie O.L.V en de twee andere paramenten van de gemeentenaren. Samen kosten ze f 500,-⁶ De krant schreef: Hij kreeg "een misstel voor drie heeren, casuifel, twee dalmatieken van het keurigste goudlaken, enzovoorts afkomstig uit het zoo gunstig en algemeen bekende atelier van de firma D. van Kalken te Oirschot. Het borduurwerk wordt ten zeerste geroemd, waarbij vooral in het oog valt de door meesterhand bewerkte kelk en reliëf." Het feestcomité bij dit jubileum staat onder leiding van de burge-meester. Bisschop van de Ven komt die dag ook nog het nieuwe altaar consacreren. Van het koor ontvangt de pastoor een tekening van Jacques Cuijpers. Rest de vraag of de koorkap en het driestel nog bestaan en in Veldhoven zijn te vinden. De Sint-Willibrordkerk valt onder de Parochie Christus Koning in Veldhoven en is sinds 2016 gesloten voor de eredienst. Ondanks inspanningen in de parochie is het driestel helaas niet terug gevonden.

6 Het vaandel van Harmonie l'Union Fraternelle, Zeelst (Veldhoven)

Het bestaan van dit vaandel ontdekte ik toevallig door een contact met heemkundige Jan Bressers uit Veldhoven. Geen krantenknipsel dus als bron, maar een geschrift van de lo-

kale hoofdonderwijzer meester Jacques Cuijpers met daarin de feestrede⁷ uitgesproken ter gelegenheid van het 25-jarig jubileum van de harmonie in 1896. Het muziekgezelschap was in 1871 opgericht en men ging in 1881 het vaandel, gemaakt door Daniel van Kalken, met twee karren ophalen in Oirschot. De Beeldbank van het RHC Eindhoven heeft meerdere foto's van de harmonie met vaandel. De meest duidelijke is die uit 1921. De vaste opmaak van het vaandel is ook hier: de naam van de harmonie boven, dan de ster met stralen, in het midden een lyra met bladmuziek, daaromheen de lauwertak, daaronder de plaatsnaam en het stichtingsjaar. Over de datering van de foto bestaat geen twijfel.

6 Harmonie l'Union Fraternelle 1921

7 Restauratie 17e -eeuwse koorkap uit Zeeland (NB)

Naast veel eigen werk voerde het atelier van Daniel van Kalken ook restauraties uit. Daarvan kennen we één heel bijzonder voorbeeld. In MC 8-5-1895 lezen we over een antiek vierstel bestaande uit een kazuifel (voor de hoofdcelebrant in de mis), een dalmatiek (voor de diaken), een tuniek (voor de subdiaken) en een koorkap (een lange wijde mantel voor bijzondere gelegenheden buiten de mis). Bij elkaar vormen ze één geheel in kleur en uitvoering (rood fluweel met onder andere goudbrokaat). De krant heeft het over zeldzame schoonheid en grote artistieke waarde. De schrijver hangt er het jaartal 1646 aan. Daniel van Kalken had de grote eer hier restauraties aan uit te voeren. De krant gaf aan "dat lange maanden de restauratie de beste krachten van zijn atelier had gevorderd." In de MC van 22-6-1895 blikt men, als het dan over het nieuwe vaandel van Zeelandia gaat, nog even terug op deze restauratie. De nieuwsgierigheid is voldoende gewekt. Bestaan deze 17e-eeuwse gewaden nog? Informeren bij de parochie leverde niets op. Gelukkig wist lokaal heemkundige Tjeu van Ras zich nog wat te herinneren. Via hem kwam ik bij Krona, het museum voor religieuze kunst in Uden. Zij hadden de stukken in langdurige bruikleen onder hun hoede en stuurden een paar prachtige foto's van de koorkap.

Onmiddellijk blijkt dat het om een zeer fraai kunstwerk gaat. Het schild lijkt op een gobelin met zeer fijn borduur-

7 Koorkap Zeeland voorzijde

8 Achterzijde koorkap Zeeland met het schild

werk. Het is een voorstelling van de H. Cornelius (links) en de H. Cyprianus. Cornelius, in Brabant ook wel Sint Knillis genoemd, was de 21e paus die in de 3e eeuw kort (van 251 tot 253) de leiding had over de katholieke Kerk. Hij is herkenbaar aan drie elementen: de tiara (de pauselijke kroon), zijn drievoudige kruis staf en de hoorn. De H. Cyprianus was bisschop van Carthago. In die tijd waren de kerkvervolgingen hevig. Over de houding ten opzichte van de ge-

dwongen afvalligen leefde Cyprianus een tijd lang in onmin met Cornelius, maar hij werd later weer in genade aangenomen. Mogelijk is het moment van verzoening hier afgebeeld.

Navorsingen door heemkundige Piet Huvenaars uit Zeeland leverden nog wat meer gegevens op. De kunststukken waren eigendom van parochie H. Jacobus de Meerdere te Zeeland. In 1376 is in het dorp Zeeland een kapel gesticht ter ere van H. Jacobus de Mindere en de H. Cornelius. Men ging ter ere van Cornelius op bedevaart naar Zeeland. In de 16e eeuw is de kapel vergroot. Uit 1718 stamt het eerste verslag van een bedevaart. Cornelius beschermde tegen stuipen en jicht, maar werd allengs de beschermheilige van kinderen. De kapel met zijn beeld, een reliek en gebrandschilderde ramen herinneren in de huidige kerk nog aan die verering. De bloeitijd van de bedevaart was in de 19e eeuw.⁸ In de 17e eeuw moet het vierstel zijn aangeschaft. Ik vond op de Beeldbank van Heemkundekring Zeeland een zwart-wit foto van een tentoonstelling over 100 jaar kerk. Daarop zijn van dit antieke vierstel twee kazuifels en de koorkap afgebeeld. Op mijn verzoek heeft het BHIC van het archief van de parochie H. Jacobus Zeeland (toegangsnummer 7632) een aantal inventarisnummers gescand. Inventarisnummer 77 geeft wel een inventaris van de kerk, ook van de misgewaden, maar te globaal om het vierstel erin te herkennen. In inventarisnummer 319 schrijft J.J. van Dongen: "Ook bezit de Kerk

zeer fraaie paramenten waaronder een zeer mooie rode koorkap en bijbehorend driestel met zogaamde Aurefrisiae borduurwerk uit de zestiende eeuw." Aurifrisia zijn rijk versierde verticale sierboorden langs de opening van de koorkap. Foto 7 toont die optimaal. Het vierstel is sinds 1986 in bruikleen bij het museum in Uden.

8 Het vaandel van harmonie St. Cecilia, Vessem

Wij kunnen ons moeilijk voorstellen van welk belang een harmonie in het verleden al was voor de lokale gemeenschap. Die zorgde voor de eerste muzikale ontwikkeling van de bevolking en veroorzaakte altijd drukte bij een rondgang door het dorp. Zo ook op 12-5-1895. In Vessem trok harmonie St. Cecilia naar de burgemeesterswoning om het nieuwe vaandel in ontvangst te nemen. "Eere komt toe aan den vervaardiger

9 Vaandel St. Cecilia, Vessem 1923

den heer van Kalken uit Oirschot.” Een grote menigte hoorde daarna de “Oranje Marsch” van Kessels. Op het nieuwe vaandel staat centraal op een lichte ruitvormige achtergrond de beeltenis van Cecilia. Verder zijn de gebruikelijke elementen op het vaandel verwerkt. Dit keer heeft de vaandelkroon de vorm van een lyra. Het vaandel schijnt nog te bestaan en ligt vermoedelijk ergens op een zolder opgeslagen. Door de Coronabeperkingen is het niet gelukt het op tijd te vinden. De zwart-wit foto met onder andere pastoor Versterren, notaris Lasance en burgemeester Visschers voor café van de Ven – van Hout is genomen ter gelegenheid van het zilveren jubileum van koningin Wilhelmina.

9 Het vaandel van Harmonie Zeelandia, Zeeland (NB)

Toen Tjeu van Ras, als oud-voorzitter van Zeelandia, de geschiedenis van zijn vereniging beschreef, behandelde hij ook de vandelens.⁹ Hij noemde het eerste vaandel uit 1895, maar kende nog niet de maker. Het oude vaandel was tot op de draad versleten en in 1968 besloot men een exacte kopie te laten vervaardigen. De MC van 22-6-1895 schreef over het eerste vaandel: “Van zwaar donkergroen fluweel vervaardigd, gevoerd met lichtgroene zijde, prijkt hij aan de voorzijde met het wapen onzer gemeente, den naam van het gezelschap, een groep instrumenten met muziekboek, waarop het “Wilhelmus” te midden van een olijf- en een etiket.” De maker was de firma D. van Kalken uit Oirschot.

Hij had in Zeeland al een zeer goede naam. Het oude vaandel zou in het Heemhuis opgeslagen liggen. Door Corona was het onmogelijk goed te zoeken. Gelukkig was er nog een oude foto waarop het fraaie borduurwerk maar ook de slijtage goed te zien zijn.

10 Vaandel Zeelandia 1895

11 Vaandel Zeelandia 1968

10 Het vaandel Vereniging De Bouwkundige Vakken, Eindhoven

Deze vereniging was in 1874 door Eindhovense ondernemers opgericht. Een club ter bevordering van bouwkundige ambachten, een soort netwerkclub. Zoals iedere

organisatie van enig belang in die tijd lieten zij ook een vaandel maken. Een ontwerper hadden ze zelf in huis in de persoon van schilder Piet Bockholts. Hij maakte een kunstige ontwerp-tekening waar Daniel van Kalken mee aan de slag moest. Centraal moesten attributen van de vakken steenhouwer, smid, metselaar, schilder en timmerman worden afgebeeld. Kleurrijke motieven eromheen en een toepasselijk randschrift. Het wapen van Eindhoven in de rechterhoek. Het was een fors doek van ongeveer 2 x 2 m. De MC van 18-4-1896 meldt de aflevering van de bestelling. Wederom lovende woorden voor Van Kalken. Tijdens het maakproces zal er overleg of discussie zijn geweest over de

12 Ontwerp Vaandel Vereniging de Bouwkundige Vakken door P.H. Bockholts

tekst van het randschrift. De neef van de ontwerper, Albert Bockholts, heeft het ontwerp in bezit. Daarop lezen we het volgende randschrift:

*Door eendracht saamgesnoerd
Gaan zij hier hand aan hand
In storm en bange stonden
Zijn zij de kracht van het land*

Het architectenbureau van Stefan de Bever maakte van dit ontwerp voor relaties een mooie fotografische afdruk.

In het atelier in Oirschot is er uiteindelijk in de laatste twee regels een andere tekst op gekomen:

*Door eendracht saamgesnoerd
Gaan zij hier hand aan hand
Door 't ambacht en de kunst
Zijn zij tot heil van 't land*

De inhuldiging van het vaandel gebeurde op 10-5-1896. De PK van 13 mei schrijft over de toespraak van de voorzitter en de muzikale rondgang door harmonie Apollo's Lust. De veelkleurigheid van het vaandel ontlokte volgens de krant ook de kreet "Hoe bont !" Maar de vereniging was in haar nopjes met dit grote zijden doek. "Het voldoet ruimschoots aan de algemeene verwachting. De uitvoering naar het prachtig en goed doordacht ontwerp." De vraag was of het nu nog zou bestaan. Via internet en een reeks contacten kwamen we bij het "techniekHuys" in Veldhoven. Met Dennis de Greef, beheerder van het museum daar, konden

we, met open mond van verbazing, een vaandel samen ontrollen. De staat was niet al te best, het leek op steun-
doek geplakt, maar het was nog kleurrijker dan we dachten.

13 Vaandel Vereniging de Bouwkundige Vakken, "techniekHuys" in Veldhoven

Op de verwijzing van Albert Bockholts hadden we het vaandel gevonden. Naar zijn bewering zou dit een kopie zijn. Verder zoekend kwamen we bij het Eindhoven Museum uit. In hun online-catalogus vinden we nog een vaandel onder die naam. Met de foto alleen is niet uit te maken of dit het originele vaandel is. Nader onderzoek door een deskun-

dige zou dat mogelijk kunnen uitwijzen. Op basis van de verklaring van Albert Bockholts en de route die het vaandel van het Eindhoven Museum heeft afgelegd gaan we er vooralsnog vanuit dat dit het echte vaandel is. Susanne Groenendijk van het Eindhoven Museum meldt dat het vaandel in 1980 via de heer C. de Haan verworven is door Museum Kempenland. Na sluiting van Kempenland kwam het vaandel in 2012 in de collectie van het Eindhoven Museum. Een volgende vraag is welk exemplaar een restauratie heeft ondergaan. Weer een vraag voor een expert. In het archief van RHC Eindhoven vinden we over een restauratie twee brieven uit 1978 van het Textielmuseum in Tilburg, die gericht zijn aan de secretaris van de vereniging. De antwoorden van hem zijn in het archief van het Tilburgse museum niet terug te vinden. Dat archief is gedeponneerd in het Regionaal Archief Tilburg en niet geïndexeerd. Het lijkt erop dat het vaandel in 1978 is geconserveerd. Een medewerkster van het Textielmuseum zou dat hebben uitgevoerd.

11 Het vaandel van Handboogvereniging Diana, Venray

In de MC van 25-6-1898 lezen we dat tijdens het jaarlijks prijs- en koning schieten bij handboogschutterij Diana het nieuwe vaandel van de firma D. van Kalken werd ingewijd. "Zeer terecht wekte de nieuwe drapeau ieders bewondering." Robert Thijssen van de vereniging meldt dat het

14 Foto Vaandel Diana, Venray

een gratis uitvoering wordt gegeven. In de PK van 24-8-1898 volgt een verslag van die happening. "Hierop werd het vaandel onthuld met luide bravo's en hoera's....Eere aan den heer D. van Kalken te Oirschot, den kunstvollen maker van het vaandel." Er is geen beschrijving van het vaandel en ook een zoektocht naar een afbeelding bleef vruchteloos. De laatste krantenvermelding van Oefening en Uitspanning vinden we in de ED van 9-2-1924.

vaandel in de oorlog beschadigd is geraakt en in Deurne daarna is gerestaureerd. Het vaandel hangt voor iedereen zichtbaar in het verenigingsgebouw.

12 Het vaandel van toneel- en zangvereniging Oefening en Uitspanning, Stratum

Een advertentie in de PK van 20-8-1898 kondigt de onthulling aan van het nieuwe drapeau. Er volgt een optocht met de harmonie waarna in Tivoli

13 Het vaandel van Rijvereniging Hippos, Eindhoven

Ook van dit vaandel vinden we noch een beschrijving, noch een afbeelding. We weten van het bestaan door berichten uit de MC van 31-8-1898. In dat jaar startte de georganiseerde ruitersport in Eindhoven. Tijdens een concert van Harmonie Apollo's Lust werd het vaandel plechtig uitgereikt.¹⁰ De leden van Hippos waren te paard naar de Vestdijk gekomen. Een herinneringsmedaille werd uitgereikt en meteen aan het vaandel bevestigd. De vereniging heeft niet lang bestaan en verdween geruisloos aan het begin van de 20e eeuw.

14 Het vaandel van de Nederlandsche Bond van Post- en Telegraafbeambten, Eindhoven

Iedere zich respecterende organisatie moest als "uit-hangbord" een vaandel hebben. Zo ook deze ambtenarenbond. Volgens de MC van 31-8-1898 was het een cadeau van "den Heer Directeur der Posterijen." Ook hier kwam er weer een luisterrijke optocht aan te pas. We

15 Foto Vaandel van de Nederlandsche Bond van Post- en Telegraafbeambten

vonden het vaandel in de onlinecollectie van het Eindhoven Museum.

De naam van de maker was bij het museum onbekend. Dankzij deze speurtocht mag die aan de museumbeschrijving worden toegevoegd: Daniel van Kalken.

15 Het drapeau van Liedertafel Apollo, Reusel

Van dit drapeau weten we niet veel. Het wordt genoemd in de MC van 13 en 17-5-1899. Op zijn reis naar "het eenvoudig grensdorpje Reusel" werd het op een tussenstop tentoongesteld in "Eindhovens Mannenkoor". In de kranten weer veel lofuitingen over "een lieve tekening, met een uiterste zorg vervaardigd" en "hoe keurig fijn het heerlijk goudborduren bij van Kalken naar de oude kunst wordt voortgezet." "In den loop der aanstaande maand zal de drapeau plechtig worden ingehuldigd, bij welke gelegenheid wij verschillende muziek- en zanggezelschappen van beide zijden der grenzen hopen hier te zien." Helaas ontbreken verdere gegevens.

16 Het drapeau van Handboogschutterij Eendracht houdt Stand, Woensel

Ook van dit werkstuk vinden we geen enkel spoor terug. Slechts de krantvermelding in MC van 17-5-1899 resteert. Het werd op 15 mei in optocht met muziek langs de verdere handboogschutterijen van Woensel gedragen. "Dat er hier

bij deze gelegenheid eene buitengewone drukte heerschte laat zich begrijpen."

17 De banier van de St. Jozefgilde van de RK Volksbond, Stratum

Met de duidelijke beschrijving, zoals gevonden in de MC van 27-9-1902, zou dit doek makkelijk te herkennen zijn: in zijde en op zijde uitgevoerd, de beeltenis van St. Joseph linksboven, in het midden de wapens van de paus, de bisschop en van de patroon van de gemeente der schenkers St. Joris, rondom de emblemata van smeden, timmerlieden, metselaars en schilders. Dankzij een anonieme gift van twee heren uit Stratum kwam dit doek van Van Kalken tot stand. Jammer dat we het niet terugvonden. In de beschrijving en de gebruikte stof leek het mogelijk wat op Het vaandel van Vereniging De Bouwkundige Vakken (zie nr. 10). Een vergelijking zou erg aardig geweest zijn.

18 Het vaandel Harmonie Sobriëtas, Woensel

In de PK van 5-8-1904 lezen we al een vooraankondiging en in dezelfde krant van 10-8-1904 een verslag van de aanbidding van een nieuw drapeau van Van Kalken aan Harmonie Sobriëtas in Woensel. Op 8 augustus waren de aanbidding, het concert en de muzikale rondgang. Daarbij de traditioenele toespraken. Beschermheer Smits van Oyen betaalde deze aanschaf. Op het vaandel staan onder andere het

wapen van Woensel en van Eckart, het beeld van de Apostel der Matigheid, de lyra en de lauwerkransen. Er waren stormachtige toejuichingen. De beweging die Sobriëtas inspireerde was de strijd tegen het drankmisbruik. Er ontstond een wens naar een leven van soberheid en streven naar geheelonthouding. "Van de drapeau is eene fotografische opname gedaan in den tuin en zal een ansichtkaart er van, met de groepeerling om dat kunststuk, in den handel verkrijgbaar worden gesteld bij den heer Herman van Hooff-Sengers, boekhandel alhier." De foto die we plaatsen is van mindere kwaliteit maar geeft een goed sfeerbeeld. Er is geen spoor meer gevonden van het vaandel.

16 Leden Sobriëtas, Woensel

19 Het kazuifel H. Brigidakerk, Geldrop

De basis voor deze paragraaf ligt ook weer bij de krantenberichten. Op 4-11-1908 bericht de PK over het feest van Allerheiligen op 1 november. Twee andere kranten namen het bericht integraal over. Dat gebeurde vaker in die tijd. In Geldrop was in de parochiekerk het eerste gebruik van het "kostbare kasuifel van rijk goud en zilver brocart." Het was een geschenk van wijlen burgemeester Ter Borgh. Van Kalken "toont hoe hoog die firma op kerkkunstgebied staat." Christiaan Jacobus ter Borgh (* Geldrop 19 september 1830 + Geldrop 22 juni 1908) was dus al overleden toen het kazuifel werd overgedragen.¹¹ Mogelijk voelde hij het einde naderen en heeft hij een laatste geste richting pastoor en kerk willen doen. Zij moeten een zeer sterke onderlinge band hebben gehad. We moeten beseffen dat het vervaardigen van zo'n kazuifel de nodige tijd vergt. Ter Borgh zal de opdracht hebben gegeven, maar heeft het eindresultaat niet kunnen bewonderen. De dorpspastoor was Franciscus Petrus Josephus Aertnijs (* Eindhoven 3 december 1829 + Geldrop 15 februari 1910). Hij werd in 1854 tot priester gewijd en benoemd tot professor aan het seminarie St. Michielsgestel. In 1878 werd Aertnijs pastoor in Geldrop. Daar vierde hij in 1903 op grootse wijze zijn dubbeljubileum: 25 jaar pastoor en 50 jaar priester. Hij was ook de bouwpastoor van de Brigidakerk aldaar. Het bovengenoemde kazuifel heeft niets met dit jubileum te

maken. Het wordt in november 1908 overgedragen. Het is zelfs zo dat Aertnijs het niet in ontvangst heeft kunnen nemen. Deze was op 1-10-1907 eervol "uit de herderlijke bediening ontslagen." Zijn opvolger pastoor S. J. A. Janssen zal het kazuifel in ontvangst hebben genomen.¹²

De Brigidakerk is tegenwoordig onderdeel van de parochie H. Nicasius. Koster Mark Jongen heeft de kazuifelkast

17 Foto Kazuifel Brigidakerk Geldrop

geïnspecteerd en vindt daar één kazuifel waarvan de leverancier onbekend is. Helaas hebben we, zoals eerder, geen goede beschrijving van het stuk. Alleen deze twee aanwijzingen uit de krant: "van rijk goud en zilver brocart en beeltenissen van gouddraad". Brocart of brokaat is een gebloemde gouden of zilveren zijden stof. De beeltenis van Maria is van gouddraad. 100 % bewijs is niet te leveren maar het lijkt er sterk op dat dit het kazuifel van Van Kalken uit 1908 kan zijn.

20 Een antependium en communiekleed St. Servatiuskerk, Borkel en Schaft

Uit een vermelding in MC 10-3-1917 weten we dat Daniel van Kalken een antependium (voorhangsel altaartafel) en een communiekleed voor deze kerk heeft vervaardigd. Het was een prachtig cadeau bij het 25 jarige jubileum van de pastoor. Beschrijvingen en afbeeldingen zijn niet gevonden.

21 Het vaandel van Harmonie St. Cecilia, Schijndel

"Last but not least" brengt een klein berichtje in het ED van 7-5-1921 ons bij het laatste werkstuk van Van Kalken in deze reeks. Dit was een cadeau van pastoor Donders aan de harmonie. Het oude vaandel uit 1886 was, na 35 jaar, dringend aan vervanging toe. "Op zondag 1 mei 1921 wordt, na het Lof, het nieuwe vaandel overgedragen aan bestuur en leden van de harmonie." Dit vaandel zou tot 1939 dienst doen. Ellen van Breugel, huidig bestuurslid, stuurde ons De Kroniek van 150 jaar Sint Cecilia 1855 – 2005. Een uitvoerige beschrijving over het reilen en zeilen van dit muziekgezelschap. Daarin een oude foto en daarmee moeten we het helaas doen. Zij meldt ons dat het oude vaandel bij een brand in café Amicitia in Schijndel verloren is gegaan.

De vaandelkroon is in de vorm van een lyra, het vaandel zelf toont van boven naar beneden: het oude wapen van Schijndel uit 1819 met de H. Servatius, de naam van de harmonie, de beeltenis van Cecilia, de plaatsnaam en onderaan een paar instrumenten met bladmuziek.

18 Vaandel Harmonie St. Cecilia
Schijndel 1930

Noten

- 1 Rijpert, Emile, Van Kalken voor al uw vaandels en kazufels deel 2, de Twee Kwartieren, NGC Kempen- en Peelland, jaargang 28, nr. 4 – december 2020
- 2 van Ginneken, Rens, Arti gaat in 175 jaar van serenade naar Aviccii, Eindhovens Dagblad 13-5-2018
- 3 www.deheerlijkheidoirschot.nl prentbriefkaart CPB500A002, H.de Werd
- 4 www.eindhoven-encyclopedie.nl
- 5 Johannes Baptista Mommersteeg * Vlijmen 27 augustus 1844 + Zeelst 17 september 1905
- 6 Memoriaal pastoor J.B. Mommersteeg, Zeelst
- 7 Cuijpers, Jacques, Getrouw en Waarachtig Verhaal, uit feestrede uitgesproken t.g.v. 25 jarig jubileum harmonie 1896
- 8 www.meertens.knaw.nl/bedevaart
- 9 van Ras, Tjeu, Honderd jaar Zeelandia, 1991
- 10 www.eindhoven-encyclopedie.nl
- 11 Met dank aan Jan Gijsberts, heemkundekring HLZ
- 12 De Tijd, 1-10-1907

Foto's

- 1 Archief Arti et Amicitiae, Oirschot

- 2 Reinier van Mourik, Oirschot, 2020
- 3 RHC Eindhoven Beeld- en Geluidcollectie nr. 193161
- 4 Clemens Mathijssen, huidig voorzitter Phileutonia
- 5 RHC Eindhoven Beeld- en Geluidcollectie, collectie van Poppel, nr. 10463
- 6 RHC Eindhoven Beeld- en Geluidcollectie nr. 130866
- 7 Wouter Prins, Museum Krona, Uden
- 8 Wouter Prins, Museum Krona, Uden
- 9 Collectie van Kempen, Heemkundekring De Hooge Dorpen, Vessem
- 10 Tjeu van Ras, Zeeland (NB)
- 11 Tjeu van Ras, Zeeland (NB), vaandel van firma Seesing en Zonen
- 12 Naar origineel ontwerp in bezit van A. Bockholts uitgebracht door Stefan de Bever van De Bever Architecten Eindhoven
- 13 Dennis de Greef, Museum * techniekHuys in Veldhoven
- 14 Robert Thijssen, Handboogvereniging Diana, Venray
- 15 Eindhoven Museum, Online Collectie Object 1981.01.168
- 16 RHC Eindhoven Beeld- en Geluidcollectie, collectie van Poppel nr. 10463-9006,
- 17 Mark Jongen, Brigidakerk Geldrop
- 18 Kroniek van 150 jaar Koninklijke Harmonie Sint Cecilia Schijndel 1855 - 2005 blz. 50

Transcriptie van de Huwelijksafkondiging

Standesamt, Sterkrade, den 5 November 1919.

Es erschienen heute und beantragten das Aufgebot für ihre Eheschließung,

1. der Heizer Johann Meller, ledig,
der Persönlichkeit nach bekannt katholischer Religion,
geboren am 14. Oktober 1890 zu Ploetzig, Kreis Flatow,
Staatsangehörig in Preußen, wohnhaft in Sterkrade, Post-
weg 48 seit dem Jahre 1914,
Sohn des Landarbeiters Adam Meller und seiner Ehefrau
Agnes, geborenen Ruzycha, beide wohnhaft in Seschau,
Kreis Flatow,

2. die Berdina van Lieshout, ohne Beruf,
der Persönlichkeit nach bekannt katholischer Religion,
geboren am 18. Mai 1895 zu Uden in Holland,
Staatsangehörig in den Niederlanden, wohnhaft in
Sterkrade, Mathildenstraße 41 seit dem Jahre 1898,
Tochter des Invaliden Jacobus van Lieshout und seiner
Ehefrau Petronella, geborenen Rütten, beide wohnhaft in
Sterkrade.

Die Eheschließung soll stattfinden am 20 November 1919
vormittags 10½ vor dem Standesbeamte zu Sterkrade.

Zum Schluß erklärten die Verlobten: Wir versichern hiermit,
daß – anders als in dieser Verhandlung erwähnten –
Ehehindernisse unsere Eheschließung nicht entgegen
stehen.

Die Braut ist auf den durch die Eheschließung mit einem
Preusen erfolgenden Verlust Staatsangehörigkeit als
Niederländerin hingewiesen worden.

Die Verlobten wurden darüber belehrt, daß sie das
gesetzliche Güterrechtsregister abändern, insbesondere
also vollständige Gütertrennung vereinbaren können.

Vorgelesen, genehmigt und unterschrieben,

Transcriptie van de Huwelijksakte

Nr. 325 Sterkrade, am zwanzigsten November tausend neunhundert neunzehn.

Vor dem unterzeichneten Standesbeamten erschienen heute zum Zweck der Eheschließung,

1. der Heizer Johann Meller,
der Persönlichkeit nach bekannt katholischer Religion,
geboren am vierzehnten Oktober des Jahres acht hundert neunzig zu Ploetzig, Kreis Flatow, wohnhaft in Sterkrade, Postweg 48,
Sohn des Landarbeiters Adam Meller und seiner Ehefrau Agnes, geborenen Ruzycha, beide wohnhaft in Seschau, Kreis Flatow,

2. die Berdina van Lieshout, ohne Beruf,
der Persönlichkeit nach bekannt katholischer Religion,
geboren am achtzehnten Mai acht hundert fünfundneuzig zu Uden in Holland,
wohnhaft in Sterkrade, Mathildenstraße 41.

Tochter des Invaliden Jacobus van Lieshout und seiner Ehefrau Petronella, geborenen Rütten, beide wohnhaft in Sterkrade.

Als Zeugen waren zugezogen und erschienen:

3. der Bergmann Otto Lübeck, der Persönlichkeit nach bekannt, 33 Jahre alt, wohnhaft in Sterkrade
4. der Maschinist Max Storde, der Persönlichkeit nach bekannt, 35 Jahre alt, wohnhaft in Sterkrade.

Der Standesbeamte richtete an die Verlobten einzeln und nacheinander die Frage: ob sie die Ehe miteinander eingehen wollen.

Die Verlobten bejahten diese Frage und der Standesbeamte sprach hierauf aus, daß sie kraft des Bürgerlichen Gesetzbuch nunmehr rechtmäßig Eheleute seien.

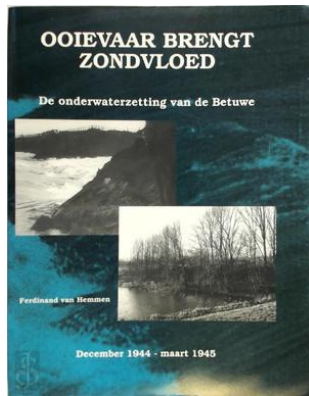
Vorgelesen, genehmigt und unterschrieben,

Ooievaar brengt zondvloed

De onderwaterzetting van de Betuwe, december 1944 - maart 1945

Auteur: Ferdinand van Hemmen

Cat.nr: 12-HMN

Zaterdag 2 december 1944 vliegt de Rijndijk bij Elden in de lucht. De Duitse legerleiding heeft groen licht gegeven voor operatie 'Ooievaar', de onderwaterzetting van de Betuwe. 'Ooievaar' sorteert effect. Er loopt zoveel water de Betuwe in, dat de geallieerden gedwongen zijn hun Waalbruggehoofd bij Nijmegen in te krimpen.

Maar het water keert zich ook tegen de Duitsers zelf. De Liniedijk tussen Ochten en Kesteren, die de vloed moet tegenhouden, bezwijkt. Er dreigt een overstroming tot aan de grens van Zuid-Holland. Om hun verdediging in het rivierengebied te redden, willen de Duitsers de overstroming keren met de dijken van het nog onvoltooide Amster-

dam-Rijnkanaal. Maar ze dreigen de strijd tegen het water te verliezen. Dat tenslotte de kansen keren is grotendeels te danken aan Nederlandse waterstaatsambtenaren. Deskundigen, die de vijand de helpende hand bieden om duizenden landgenoten te behoeden voor een verschrikkelijke watersnoodramp. Hulp ontvangen zij hierbij van mannen uit tal van plaatsen, waaronder Tiel, Buren, Culemborg en Mourik. De dramatische pogingen om de uit de hand gelopen inundatie te stuiten, vormen maar één onderdeel van dit boek. Aan bod komen ook de bizarre oorlogsvoering met boten en amfibievoertuigen aan het verdronken Betuwefront en de verbeterde strijd om de weinige eilanden in het 'niemandswater'. Een strijd die uitmondt in een vreselijke veldslag. Uitvoering worden in het slothoofdstuk de geallieerde operaties in de lente van 1945 belicht. Operaties die hebben geleid tot de bevrijding.

Uitgave 1995 - 245 bladzijden

Dit zijn wij

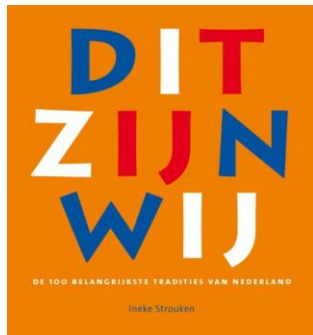
De 100 belangrijkste tradities van Nederland

Auteur: Ineke Strouken

Cat.nr: 11-SKN

Tradities laten zien waar wij vandaan komen en zeggen iets

over wie wij zijn. Ze hebben alles te maken met onze culturele identiteit. In dit boek vertelt de schrijfster op aanstekelijke wijze het verhaal achter de 100 belangrijkste tradities van Nederland. Samen met het unieke fotomateriaal zorgt dat voor een feest van herkenning. Zeker waar het gaat over tradities die iedereen kent, of zou moeten

kennen. Maar het kan ook verrassen, zoals in het geval van de nieuwe, of geïmporteerde tradities. Het Nederlands Centrum voor Volkscultuur heeft zoveel mogelijk mensen willen laten nadenken over het belang van tradities in hun dagelijks leven. Door middel van een

grootscheepse enquête is er op die manier een top 100 van Nederlandse tradities ontstaan, die alle in dit boek worden beschreven.

Ontvoerd of gevlucht?
Religieuze spanningen in Brabant en de zaak Sophia Alberts

Auteur: Henk Roosenboom

Cat.nr: 12-RBM

om de katholieken te dwingen het meisje terug te brengen. Ondanks alle druk die op haar werd uitgeoefend, weigerde Sophia naar haar ouderlijk huis terug te keren.

Ze vluchtte naar de Zuidelijke Nederlanden, waar ze evenmin veilig was. Deze geschiedenis van Sophia Alberts is niet alleen een verbijsterend verhaal, maar laat ook zien hoe hoog de religieuze spanningen in het begin van de achttiende eeuw konden oplopen. Daarnaast biedt het inzicht in de verhouding tussen ouders en kinderen in een eeuw waarin van kinderen absolute gehoorzaamheid werd geëist.

Uitgave 2016 - 231 bladzijden

Op 4 november 1700 liep de achttienjarige dochter van een protestantse notaris in Helmond, Sophia Alberts, na een dramatische ruzie weg van huis. Ze vluchtte de grens van de Republiek over naar Venray en bekeerde zich tot het katholicisme. Omdat haar ouders en de autoriteiten haar vlucht beschouwden als een ontvoering door de 'roomsen', volgden harde maatregelen

HET SPOOR BIJSTER

Het Middelnederlandse woord bijster heeft veel betekenissen. Een *bysteren verken* is bijvoorbeeld een loslopend varken. *Bijster siere sinne* betekent; uitzinnig, of verbijsterd (waarin het woord bijster ook voorkomt). Het kan ook verwilderd, onbegaanbaar betekenen. Een *bijstervelt* is een onbruikbaar stukje grond. Ook tegenwoordig wordt bijster in meer betekenissen gebruikt: als *zeer* (niet *bijster* veel), of als *kwijt*. Wie het spoor bijster is is letterlijk de weg kwijt, en weet figuurlijk niet meer hoe hij nog verder moet.

In genealogische tijdschriften was het vroeger gebruikelijk dat lezers hun onopgeloste genealogische vragen instuurden. Ze werden gepubliceerd in de vragenrubriek, en andere lezers konden hun antwoorden of oplossingen insturen die dan weer in een volgende aflevering werden gepubliceerd. Met de komst van internet lijkt die praktijk verouderd: digitale fora en platforms vervullen nu veelal de rol van vragen-antwoordrubriek. Nadeel is dat op die platforms deskundigen en leken over elkaar heen buitelen, en dat door het ontbreken van een redactie, er geen check is op de antwoorden.

Aan de genealogische vragen die ons over de mail worden gesteld leiden we af dat er nog steeds behoefte bestaat aan een vragenrubriek, en dus willen we in de komende tijd eens

onderzoeken of zo'n rubriek bestaansrecht heeft.

Dus: hebt u een vraag waar u geen antwoord op weet, loopt u in uw onderzoek vast en weet u niet hoe u verder moet, kortom: bent u het spoor bijster, stuur dan een mailtje naar:

redactie-kpl@ngv.nl

We zullen op zoek gaan naar de juiste kennis en deskundigheid om uw mail van een antwoord te voorzien, onder voorwaarde dat we vraag en antwoord mogen publiceren in De Twee Kwartieren. En komen we er zelf niet uit, dan publiceren we uw vraag in de hoop dat een van onze lezers u op weg kan helpen met het antwoord.

onze grote kracht is

dat we elkaar binnen de afdelingen

ontmoeten en helpen

PUBLICEREN IN DE TWEE KWARTIEREN

Een van de slogans van de NGV is "Ontdek je eigen verhaal. En dat is wat wij genealogen doen, het verhaal ontdekken van onze ouders en voorouders.

In ons blad kunt u dat eigen verhaal kwijt. En dat kunnen hele verschillende verhalen zijn. De mooie, spannende verhalen over het voorgeslacht, de familie verhalen die toch vaak niet helemaal waar waren, de drama's in de familie, de helden en de criminelen, de goede tijden van vrede en voorspoed en de zware tijden van oorlog en rampen.

Dat kunnen ook verslagen zijn van hoe u hoge hordes moest overwinnen om verder te komen, van de verre reizen naar de plaats waar de voorouders vandaan kwamen die ooit naar ons land immigrerden. Het kunnen tips zijn voor de medegenealogen om nieuwe bronnen aan te boren, om de weg te vinden in speciale archieven.

Ook u hebt een verhaal, waarschijnlijk zelfs vele verhalen, die de moeite waard zijn om te publiceren.

Waar moet een artikel aan voldoen?

Er moet een duidelijk verband zijn met de genealogie, het gaat over uw voorgeslacht of over de zoek- en verslagsmethoden hoe we onze mooie hobby bedrijven. Uw artikel kan over onze regio gaan maar ook over ver daarbuiten, want onze leden of hun voorouders komen vaak zelf uit uit een andere streek, of uit een ander land of continent. Het artikel beschrijft vooral de personen uit uw

voorgeslacht of aangevuld met de leefomstandigheden in brede zin.

Uw artikel is nieuw en nog niet eerder gepubliceerd.

Uiteraard helpt de redactie u om uw artikel zo nodig te verbeteren of aan te passen. In het algemeen plaatsen we de artikelen ongewijzigd en wijzigingen gaan in overleg met de auteur.

Hoe levert u het artikel aan?

De meesten van onze schrijvers maken prachtige Word-documenten. Dat mag, maar dat is echt niet nodig. De Twee Kwartieren wordt vormgegeven met het Desktop Publishing pakket Scribus. Uw kopij wordt zonder opmaak overgezet. Dus elk tekstformaat is goed. Noten niet linken in de tekst. De afbeeldingen mag u in de tekst plaatsen, maar om scherpe afbeeldingen te krijgen in het tijdschrift ontvangen we de afbeeldingen graag afzonderlijk, bij voorkeur in **png-formaat**. Vooral jpg en jpeg geeft veel verlies van scherpste. Hoe hoger **de resolutie** van de afbeelding, hoe beter. Uiteraard dient de afbeelding vrij van rechten te zijn.

Auteurskopie

Uw verhaal bereikt onze 270 lezers en u ontvangt van ons als auteur een PDF van uw artikel met een omslag van De Twee Kwartieren met daarop een afbeelding uit uw artikel.

Deze PDF kunt u geheel naar eigen inzicht printen, laten drukken of digitaal verzenden naar familie en vrienden.

MUTATIES LEDENLIJST

Co van het Groenewoud

Per 1 februari 2021 had de NGV 5733 leden en 505 bijkomende leden, waarvan voor de afdeling Kempen- en Peelland 230 leden en 20 bijkomende leden. Voor correspondentie aan de NGV gebruikt u het postadres: NGV, postbus 50, 3980 CB Bunnik onder vermelding van uw lidmaatschapsnummer.

DIGITAAL ZOEKEN IN EN OM ONZE REGIO

Regionaal Historisch Centrum Eindhoven:

<https://www.rhc-eindhoven.nl>

Brabants Historisch Informatie Centrum (Den Bosch)

<https://www.bhic.nl/>

Regionaal Archief Tilburg

<https://www.regionaalarchieftilburg.nl/>

West-Brabants Archief

<https://westbrabantsarchief.nl/>

Stadsarchief Breda

<https://stadsarchief.breda.nl/>

Erfgoed 's-Hertogenbosch

<https://www.erfgoedshertogenbosch.nl>

Erfgoedhuis Weert

<https://www.erfgoedhuisweert.nl>

Regionaal Historisch Centrum Limburg

<https://www.rhcl.nl/nl>

BESTUUR VAN DE AFDELING KEMPEN- EN PEELLAND

Kontakt: secretaris-kpl@ngv.nl

Wamberg 48, 5653 KV Eindhoven

Anton Neggers	voorzitter	e-mailadres
Martien van de Donk	penningmeester	e-mailadres
Dik Jager	secretaris	e-mailadres
Ria van Dingenen	ze secretaris	e-mailadres
Peter Roosenboom	public relations	e-mailadres
Co van het Groenewoud	ledenadministratie	e-mailadres
Astrid Magielse-Dix	scanbeheer	e-mailadres
Carola van Balkom	public relations	e-mailadres

Website NGV: <https://ngv.nl/>

Website NGV-KPL: <https://ngv-afdelingen.nl/kpl>

Facebookpagina Kempen- en Peelland:

<https://www.facebook.com/NGVKempenenPeelland>

VOOR ONDERSTEUNING EN ADVIES

Voor hulp bij uw genealogieprogramma:

GensDataPro	André Van Damme	e-mailadres
GensDataPro	Wim van Stek	e-mailadres
Aldfaer	Johan van Hassel	e-mailadres
PRO-GEN	Ben Bal	e-mailadres
GRAMPS	Peter Roosenboom	e-mailadres
Webtrees	Peter Roosenboom	e-mailadres